

2025/4

ORVOSI KÖNYVTÁRAK MEDICAL LIBRARIES

A Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetségének hivatalos lapja
Official Journal of the Hungarian Medical Library Association
2025. december, 22. (65.) évfolyam, 4. szám

Benevolo Lectori Salutem!

*H*ol volt, hol nem volt a világon, egyszer – idézem föl Kosztolányi szavait, ahogy a múltból előtűnik egy törékeny termetű asszony emléke, aki jelen volt a magyarországi orvosi könyvtári hálózat megszületésénél és aktív élete során végig is kísérte annak fejlődését. A formálódó közösség sikereit és kudarcait együtt élte meg könyvtárosaival, akiket mind személyesen ismert, név szerint. Tanította, segítette őket, egyre gyarapodó tapasztalatainak átadásával is hozzájárult fejlődésükhöz, mert szerette volna, hogy mindenki *nagy, hogy óriás legyen*.

A ma – ilyen-olyan céllal – szinte divattá vált országjárást Ő már a '60-as években munkája elengedhetetlen részévé tette, ezért aztán ismerte a hálózat valamennyi könyvtárának helyzetét, gondjait és igyekezett orvosolni azokat. Fáradhatatlanul utazott – többnyelvűségét hasznosítva külföldi szakmai eseményekre is, hogy aztán hazahozza az ott látottakat, hallottakat. Talán nem hangzik túl patetikusan a megállapítás, miszerint szíve-

lelke-motorja volt egy közösségnek, amelynek késői utódai most szeretnék valahogyan meghálálni mindezt, ha másképp nem, hát emléke őrzésével. Idei utolsó lapszámunk ennek az emlékezésnek a kezdete is egyben. A MOKSZ elnöksége határozatának értelmében ugyanis 2026-ban egy vadonatúj díj születik a fentebb említett törékeny termetű asszony, azaz DR. BENDA MÁRIA (sokunk emlékezetében csak Szepike) emlékére. Ünnepi lapszámunk vezércikke is Róla szól, amelyben fia, DR. BENDA LÁSZLÓ mutatja be a családot, ahonnan édesanyja érkezett és kapott helyet egy másik családban, az orvosi könyvtárosok közösségében.

A Magyar Tudományos Akadémia bicentenáriumáról mindhárom eddig megjelent lapszámunkban megemlékeztünk valamilyen formában. Most, az évet záró negyedikben is ezt tesszük, az MTA egyetlen katonaeorvosának gazdag, szerteágazó tudományos életművét bemutató írásunkkal.

Balassa János orvos-polihistor neve ismerősen cseng orvosi könyvtáros körökben. Közismert, hogy szekszárdi tagkönyvtárunk fenntartó kórházát is Róla nevezték el – még hozzá kétszer is! Először kerekén nyolcvan évvel ezelőtt, de az évtizedek fenntartóváltásaival „kikopott” neve a hivatalos elnevezésből, 2001-ben aztán – a kórház alapításának 200. évében ismét a nagyhírű orvost választották névadójuknak. Ennél azonban sokkal többet is érdemes tudni a korszerű magyar sebészet rendkívül szerteágazó területeinek művelőjéről. Ezúttal a plasztikai sebészetben végzett munkásságát mutatja be Orvoslástörténet rovatunk szerzője.

Kollégáink időről időre részt vesznek szakmai fórumokon, hogy aztán megosszák az ott tanultakat közösségünkkel. E lapszámunkban is több ilyen beszámoló olvasható, melyeket honlapunk Tudástárában is archiválunk mint közös tudásunk forrásait.

Mindig nagy öröm, ha új MOKSZ-tag érkezéséről adhatunk hírt. E számunkban is bemutatkozik egy új kolléganő – még ha szűkszavúan is, hiszen fiatal kora és novemberi csatlakozása miatt sokkal többet nem is mondhatna magáról –, akinek nevével már találkozhattak kollégáink, most azonban arcot is társítunk hozzá.

Ezzel a gazdag tartalommal megtöltött lapszámmal köszön el az Orvosi Könyvtárak szerkesztősége a 2025-ös évtől és kíván minden MOKSZ-tagnak és minden, hivatásunkon kívüli érdeklődőnek 2026-ra egészséget, békességet és kiadványunk iránti további kitartó érdeklődést!

Gacsályi-Tölgyesi Ágnes
főszerkesztő,
a MOKSZ elnöke

TARTALOM

SZERKESZTŐI ELŐSZÓ	2
TARTALOM	4
HIREK	6
MOKSZ	
„SZEPIKE”, az édesanyám - Egy díj alapításának margójára	
DR. BENDA LÁSZLÓ	9
BESZÁMOLÓ	
Open Infrastructure: OAPEN & DOAB - librarians/researchers. Beszámoló az előadásról	
PIRMANN TAMÁS	
MI a kutatásban és a könyvtárakban: A minőség előmozdítása a nyílt tudományon keresztül	
CSANÁDI RÉKA	12
INNEN-ONNAN	
Könyvtárosok dolgozószobája 14. - Könyvtáros-folyóiratok Beszámoló a kerekasztal-beszélgetésről	
ZACHÁR KRISZTINA	15
EREDETI KÖZLEMÉNY	
Katonaorvos akadémikus és közvetítő a kelet és a nyugat kultúrája között. Duka Tivadar (1825-1908) élete és munkássága	
POGÁNYNÉ DR. RÓZSA GABRIELLA (PHD)	16
ELMONDOM HÁT MINDENKINEK	
Reflexió egy vitaindító gondolatra	
GACSÁLYI-TÖLGYESI ÁGNES	26
ORVOSLÁSTÖRTÉNET	
Balassa János a magyar plasztikai sebészet megteremtője	
MITYKÓ GYÖRGY	30
NÉVJEGY	
MÁTICS BERNADETT	37
ROVATOK TARTALMI ISMERTETÉSE	39
SZERZŐI ÚTMUTATÓ	40

CONTENTS

EDITORIAL PREFACE	2
CONTENTS	3
NEWS	6
HMLA	
„SZEPIKE”, my mother - On the margin of the foundation of an award	
DR. LÁSZLÓ BENDA	9
REPORT	
Open Infrastructure: OAPEN and DOAB – Librarians/Researchers Presentation Report	
TAMÁS PIRMANN	
AI in research and libraries: promoting quality through open science	
RÉKA CSANÁDI	12
BRIEF COMMUNICATION	
Librarian's workshop 14. – Special journals for librarians in Hungary Report on the roundtable discussion	
KRISZTINA ZACHÁR	15
ORIGINAL ARTICLE	
Military doctor, member of the Hungarian Academy of Sciences and mediator between Eastern and Western culture. Life and work of Tivadar Duka (1825-1908)	
GABRIELLA POGÁNYNÉ DR. RÓZSA (PHD)	16
SO I'LL TELL EVERYONE	
Reflection on a controversial thought	
ÁGNES GACSÁLYI-TÖLGYESI	26
HISTORY OF MEDICINE	
János Balassa is the founder of hungarian plastic surgery	
GYÖRGY MITYKÓ	30
INTRODUCTION	
BERNADETT MÁTICS	37
CONTENTS of the COLUMNS	39
AUTHOR GUIDELINES	40

ORVOSI-FIZIOLÓGIAI NOBEL-DÍJ – 2025

Mary E Brunkow

Fred Ramsdell

Shimon Sakaguchi

A képek forrása: https://www.facebook.com/photo/?fbid=1173558507969450&set=a.269578968367413&locale=hu_HU

A Karolinska Intézet Nobel-bizottsága a 2025. évi orvosi-fiziológiai Nobel-díjat az amerikai Mary E. Brunkownak és Fred Ramsdellnek, illetve a japán Shimon Sakaguchinak ítéli a perifériás immuntolerancia mechanizmusainak felfedezéséért. A díjazottak munkásságukkal jelentősen hozzájárultak ahhoz, hogy megértsük, hogyan szabályozza az immunrendszer önmagát, és hogyan akadályozza meg a saját szövetek elleni támadást. Felfedezéseik kulcsfontosságúak az autoimmun betegségek, mint például a 1. típusú cukorbetegség, rheumatoid arthritis és szisztémás lupus erythematoses megértéséhez, és új terápiás lehetőségek nyílnak meg a segítségükkel. Olle Kämpe, a Nobel-bizottság elnöke szerint „a díjazott kutatók felfedezései alapvető jelentőségűek az immunrendszer működésével kapcsolatos tudásunk

gyarapításában, és annak megértésében, miért nem alakulnak ki mindenkinél súlyos autoimmun betegségek”.

Mary Brunkow, Fred Ramsdell és Shimon Sakaguchi kutatásaik során alapvető felfedezéseket tettek az immunvédekezés szelektivitását biztosító perifériás immuntoleranciával kapcsolatban. E tolerancia a szabályozó T-sejteken alapszik (amelyeket a kitüntetett kutatók azonosítottak), hiszen e sejtek képesek megakadályozni, hogy az immunrendszerünk rátámadjon a saját testünkre. Amikor a szabályozó T-sejtek működése zavart szenved, az akár autoimmun betegségek kialakulását is eredményezheti.

A díjazottak munkássága egy teljesen új – a perifériás toleranciával foglalkozó – tudományterületet alapozott meg az immunológián belül. Mára számos orvosi kezelés született

ezen alapkutatási felfedezésekből kiindulva, amelyekkel bizonyos esetekben eredményesen kezelhetők az autoimmun betegségek, illetve egyes daganatos megbetegedések is. Sőt, e felismerések hozzásegítettek bennünket ahhoz, hogy sikeresebbé válhassanak a szervátültetések, amelyek legnagyobb kockázatát éppen az új szervezet megtámadó immunrendszer jelenti.

A három kutató a Nobel-díj története során átadott orvosi-fiziológiai elismerés 116. díjazottjaként vették át a rangos kitüntetést és a vele járó 11 millió svéd koronát, amely egyenlő arányban elosztva illeti meg őket.

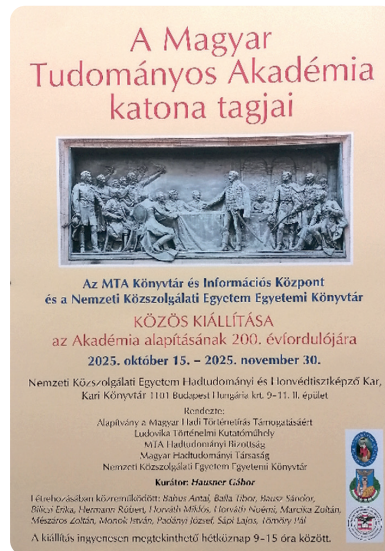
További részletek a díjazottakról és eredményeikről ide kattintva olvashatók.

forrás: https://mta.hu/mta_hirei/orvosi-nobel-dij-a-periferias-immuntoleranciaert-114760

A Magyar Tudományos Akadémia katona tagjai címmel nyílt kiállítás a Nemzeti Közszolgálati Egyetem Hadtudományi és Honvédtisztképző Kar Kari Könyvtárában 2025. október 15-én.

Az MTA 200 programsorozat keretében megrendezett kiállítás 2025. november 30-áig volt látogatható és azokról az akadémikusokról kínált érdekes áttekintést, akik vagy hadtudományi munkásságuk elismeréseként nyerték el az akadémiai tagságot, vagy legalább tíz esztendő katonai szolgálat letöltése alatt/mellett érték el bármely diszciplína művelésében olyan tudományos teljesítményt, amely a Tudós Társaságba való felvételt érdemelt. A 26 akadémikus között tehát nem csupán a hadelmélet vagy hadtörténet olyan jeles művelőivel találkozhattak a kiállítás látogatói, mint például Mészáros Lázár, az 1848/1849-es forradalom és szabadságharc hadügyminisztere vagy Pilch Jenő, aki a Ludovika, később pedig a Had-

történelmi Levéltár és Múzeum szakkönyvtárának könyvtárosa, könyvtárvezetője volt. A kiállítás magáról Széchenyi Istvánról, a Magyar Tudós Társaság alapító-

járól, utóbb igazgatósági majd tiszteleti tagjáról is szól, hiszen a legnagyobb magyar 1809 és 1826 között szolgált a hadseregben. De megismerkedhettünk Szontagh Gusztáv életével, aki mezőgazdasági szakíró, filozófus és irodalomkritikus volt egy személyben. E különleges tudós férfiak egyike Baritz György alezredes, aki az első magyar Tacitus-fordító volt, de akadémikussá matematikusként választották meg. Ha a néhány kiragadott példa felkeltette az OK Kedves Olvasóinak figyelmét a téma iránt, jó szívvel ajánlható összefoglaló forrásként a kiállítás katalógusa, Hauszner Gábor (had)történész munkája, mely szabadon letölthető az MTA Könyvtárának repozitóriumából (<https://real-eod.mtak.hu/20325/>).

Tizenöt éves a Kaleidoscope

Idén ünnepli fennállásának 15. évét a Kaleidoscope Művelődés-, Tudomány- és Orvostörténeti Folyóirat, amely – ahogy az ünnepi eseményre szóló meghívóban olvasható – „Prof. Dr. Forrai Judit alapító főszerkesztő és munkatársai szervezésével – egyedülálló szerepet tölt be nemcsak a Semmelweis tudományos közegében, az MTA elismerésével széles, huma-

nisztikus és multidiszciplináris megközelítéssel, de nyitottan a történeti, kulturális, széles spektrumú, etikai aspektusokat integráló interdiszciplináris szaklappá vált. A lapnak 27 rovata működik, melyeknek munkásságát, elért eredményeit mutatják be szakmájuk kiválóságai, akik szerkesztő-munkatársaink. Ez a jubileum nemcsak a folyóirat 15 éves jelenlétét ünnepli a hazai és most már lassan a nemzetközi szaksajtó piacán is ismert lapként, hanem azokat a Munkatársakat és Szerzőket is, akik elkísérték és fontosnak tartották együttműködni

velünk, munkájukkal, nívós cikkeikkel gazdagították és emelték a folyóirat elismert színvonalát!”

Az ünnepi eseményre, amely 2025. december 12-én, pénteken került megrendezésre az MTA Könyvtár, Levéltár és Információs Központban, a MOKSZ-ot is meghívták, sőt Prof. Dr. Forrai Judit főszerkesztő felkérésére szövetségünk a Kaleidoscope decemberi számában is helyet kapott.

<http://www.kaleidoscopehistory.hu/index.php?subpage=cikk&cikkid=1119>

Az ünnepi programban az alábbi előadások hangzottak el:

10.00-10.15 PROF. DR. MONOK ISTVÁN DSC: A tizenöt éves Kaleidoscopehistory helye a magyarországi művelődéstörténeti folyóiratok között

10.15-10.30 PROF. DR. FORRAI JUDIT DSC: A Kaleidoscopehistory születése és felnőtté válása

10.30-10.40 DR. GYÖRY HEDVIG PHD – GRADVOHL EDINA PHD: Adatbázisok és új ismeretek az antik és egyiptomi kultúra vonatkozásában. Múzeumok a változó világban

10.40-10.50 KRÁSZ LILLA HABIL. PHD – DR. KIRÁLY LÁSZLÓ PHD: A középkori medicinától a romantikus medicináig

10.50-11.00 PROF. DR. FORRAI JUDIT DSC: Mérték és módszer

a legújabb korban, avagy a modern orvostudomány története napjainkig

11.00-11.10 PROF. DR. KISS ENDRE DSC: Teória, tudományok, személyesség...Miért vagyok a Kaleidoscope híve?

11.11-11.20 DR. FEITH HELGA HABIL, PHD, PROF. DR. BALÁZS PÉTER DSC: Normatív szabályok az egészségügyben 2010-2025

11.30-11.40 DEÁKY ZITA PHD, KIS-HALAS JUDIT PHD, VAMOS GABRIELLA, PHD: A gyógyítás hagyományai - hiedelem, tudás és gyakorlat

11.40-12.00 szünet

12.00-12.10 PROF. DR. DULLANDREA DSC: Ψ (pszi) tudomány

12.10-12.20 DR. DOBSON SZA-

BOLCS PHD: Gyógyszerészettörténet a Kaleidoscope-ban

12.20-12.30 PROF. DR. ANDREW SPIELMAN (N.Y), PROF. DR. FORRAI DSC: Forrai: Fogásztörténet és az Encycloedia of the History of Dentistry

12.30-12.40 PROF. DR. HETÉNYI ZSUZSA DSC: A kulcsszavak csodálatos élete

12.40-12.50 DR. FELSZEGI SÁRA PHD: „Sors elöl szökve, mégis szembe sorssal” gyógyítók és betegek alkotásai

12. 50-13.00 IZSÁK ÉVA HABIL. PHD: A gondolat terei

13.00-13.10 PROF. DR. FORRAI JUDIT DSC: The rest of the Kaleidoscope's World

13.10 Zárszó

RECEPTEK A MÚLTBÓL

Érdekes orvoslástörténeti cikk jelent meg a Magyar Nemzeti Levéltár Borsod-Abaúj-Zemplén Vármegyei Levéltára honlapján: Bodnár Tamás arról számolt be, hogy egy árván maradt miskolci kisgyermek gyámügyi iratai között bukkant rá az árva édesapja által összegyűjtött és különféle gyógyító eljárásokat tartalmazó kéziratokra. A GYÓGYÍTÓ RECEPTEK A KÖZGYŰLÉSI IRATOK KÖZÖTT című írás Horváth János kéziratot receptskönyvét és a

család sorsát ismerteti, illetve néhány érdekes terápiát is közöl. Íme egy példa: súly ellen (A Magyar néprajzi lexikon szerint a súly alatt többféle betegséget is értettek, többek között syphilit, carcinomát, scorbutot vagy aranyeret) a következő javallat olvasható:

„Akinek mellyében vagyon a súly, nehezen lélegzel, sőt fojtogatja. A fekete csalán gyökerét rágja nyersen egyre, vagy szárazon megtörvén kenyérre hintse, úgy

egye. Vagy ételben is, úgymint levesben eheti.

Vagy a keményítőt törd meg, szitáld meg. Ecetben gyúrd meg, egy kis tört borsot tevén bele, csinálj apró pogácsát belőle, és süsd meg a tűzhelyen és reggel add enni.

Vagy a paperszénye fűnek gyümölcsébül egyél meg két nap hatot, kiszakadoz belőled.

Jó pályinkában a keserű gombát is innia.

Vagy az igen régi sajtot serpenyőben főzd meg, azt egye.”

Forrás: https://mnl.gov.hu/mnl/bazml/hirek/gyogyito_receptek_a_kozgyulesi_iratok_kozott

„SZEPIKE”, AZ ÉDESANYÁM

Egy díj alapításának margójára

DR. BENDA LÁSZLÓ

Migráncok vagyunk. Mondhatnám, mi mindannyian. De ha tovább nagyzolhatok, a mi családunk, családjaink halmozottan azok. Kezdjük a fölmenőkkel. Apánk, Dr. Szepesi Zoltán ágán felvidéki família sodródott a Szepességről Beregszászba. Jobbára bányamérnökök voltak, nagyapám például Selmecebányán született. Ő magyarosította eredeti nevüket Slobodáról Szepesire. Cipszerek voltak, amolyan szász-tót keverék. Költő bátyám, aki még ismerhette a nagyapánkat, azt írta róla, hogy „öt nyelven beszélt – hibásan”. Jogász apánk már Beregszászban látta meg a napvilágot.

Anyai ágon sem egyszerűbb a képlet. Részben bajor származású dédapám – „Szepike” anyai nagyapja Bécsben született, jogász végzettségével bírónak dolgozott. Ahogy egyre tovább helyezték, úgy született 4 leánygyermek más helyen. Anyai nagyanyánk, Stampf Erzsébet llaván, a mai Szlovákiában jött világra. De húga, a később világhírű operaénekesnőként, édesanyja vezetéknévén, Báthy Annaként lett a Magyar Állami Operaház Kossuth-díjas, örökös tagja, ő már beregszászi. Ekkor dédapánk már az ottani Törvényszék elnöke volt. Az épület a városka főutcáján ma a II. Rákóczi Ferenc magyar egyetem székháza.

Báthy Anna nagynagynéném úgy látszik, hagyományt teremtett azal, hogy édesanyja nevére vívta ki sikereit. Híres Wagner- és Mo-

zart-szopránként külföldi vendégszereplései során Stampf családi nevével rendre németnek vélték, ám a neki sem tetsző Hitlerei miatt jobbnak látta, ha inkább nevet változtat.

Dr. Benda Mária

Én is úgy lettem Szepesiből Benda, hogy a közgazdasági egyetem befejezése után a Magyar Rádió külpolitikai rovatában kezdtem dolgozni, ahol ugyebár már karrierje csúcán volt „a” Szepesi, és nem óhajtottam sem protekciós látszatot kelteni, sem bármiféle közösséget vállalni vele. Ekkor vettem föl édesanyánk vezetéknévét és lettem mindörökre Benda...

Apánk Beregszászban rövid ideig megyei aljegyzőként dolgozott, de hamar bevitték katonának, orosz hadifogságba került, ahol három kemény esztendő húzott

le. De szüleimnek annyi idő még megadatott, hogy „letermeljék” két jóval idősebb testvéremet.

Rendre többes számot használok, mert hárman voltunk édestestvérek – Attila bátyám és Márta nővérem még Ungváron születtek, merthogy Beregszászban a háború alatt valamilyen járvány ütötte föl a fejét. Ezért nagynagybátyánk, Linner Bertalan, aki történetesen a városi kórház főorvosa volt, a várandós „Szepikét” átvitette Ungvárra. Linner doktor akkora becsben áll a városban, hogy a kórház udvarán szobrot állítottak neki. Ott áll, amikor el nem lopják, aztán ha megkerül, visszahódíthatja talapzatát.

Ő anyai nagyapánk, Benda Kálmán unokatestvére volt, aki nagy tekintélyű vízmérnökként szerzett magának megbecsülést. Ő szabályozta a városkán átkanyargó, a helyiek némi túlzásával folyónak titulált Vértét. Egyben ő volt a helyi Úri Kaszinó alapító elnöke. Ez az épület ma a patinás Aranypáva szállodának ad otthont. Befolyására jellemző, hogy később (Kárpátalja visszatérése után) felsőházi tag lett. Amikor az oroszok megérkeztek, első dolguk volt, hogy elvigyék. De még a Gulágig sem jutott, mert Munkácson egy NKVD-s tiszt (ez volt a KGB elődje) „rögtönítelt” és föbe lőtte.

Az akkori viszonyokra jellemző, hogy minderre csak évtizedek múltán derült fény, nagyapánk akkor került föl utólag a sztalinizmus áldozatainak em-

lékművére és avattak neki emléktáblát a néhai családi fészek falán. Nagyanyánk még évekig „levelezett” a Vörös kereszt útján Sztalinnal, hogy hová lett a férje.

A szűkebb családukban én vagyok az első „egyed”, aki a mai Magyarországon, Budapesten születtem – jó régen... Így aztán csak egy tőmondat erejéig fértem föl a Beregszászi Városi Múzeum valamelyik tablójára, mert így is sok helyet foglalnak ott el a felmenőim. Köztük nagyapánk, nagynéném, édesanyám, bátyám. És ki tudja, hányan még.

Vagy éppen nagybátyánk, a neves történész-akadémikus, akivel – bátyám társaságában – együtt szerepeltünk egy tévéfelvételen. Amikor a felkészült riporter nekiszegezte a kérdést, hogy miért becézik a tudós szakmában „Marcinak”, kitérően annyit válaszolt, hogy ez még az iskolában ragadt rá. Én menten kérdőre is vontam: miért, tán szégyelli a család nemesi előnevét: hogy marczinfalvai Benda. Ó, ez csak egy hétszilvafás kishemesi család volt – kente el a választ. Igaz, aztán egy szilvafájuk sem maradt...

Deklasszálódott Atyánk ezen a téren sohasem jeleskedett, de mi mindhárman Anyánktól örökölhettük a nyelvérzékünket. Náluk természetes volt, hogy otthon német Fräulein szolgált, így anyámék „von Haus aus” beszéltek németül. Trianon következtében Kárpátalja a két világháború között a Cseh Köztársaság része volt. Az iskolákban természetesen oktatták az államnyelvet, a francia mellett. Anyám számára az a demokrácia maga volt az idilli világ. Sokvallású, multikulti társadalom. A cseh nyelvismeret sokat segített neki az orosz elsajátításában. Később a kedvemért együtt elkezdünk

angolul tanulni, utóbb annak is hasznát vette.

Pár évvel azután, hogy az apja elűnt, a férje hadifogságba került, a családot a szovjet érában mindenéből kismimizzték, 1950-ben úgy döntött, hogy két kis gyermekével áttelepül Magyarországra. Így is tett. Később ezzel a tömör mondattal idézte föl akkori kálváriáját: „otthonról haza jöttünk”.

Én már csak egyetlen nagyszülőmet, anyai nagyanyánkat ismerhettem, amikor egy évvel később ő is végleg áttelepült Budapestre, hogy „Szepikének” segítsen. Anyám elhelyezkedett az akkor még Orvostudományi Dokumentációs Központban, kezdetben mint fordító. Rá is szorult az anyai segítségre, hiszen kora reggeltől késő estig dolgozott. Fordítandó orvosi szövegekkel bíbelődött több nyelven. Beszerzett egy cirillbetűs írógépet, így egyre több munkát vállalt, hogy egyedül gondoskodjon ellátásunkról.

Egy ötös társbérletben szerzett nekünk két szobát az Október 6. utcában. Reggelente gyalog ment el a Szentkirályi utcai könyvtárba, hogy ezzel is spóroljon. Otthon még egy cédulára fölveste, mit kell vásárolnia a nagyasszonyi léthez szokott nagyanyánknak, majd fillérre kimérte a megfelelő összeget. Nagyanyánk, a „méltóságos asszony” takarított az ötös társbérletben, mindent rendben tartott, de sohasem tudta megőrizni a nehezen megkeresett pénz becsületét. Az árak megszerencsére évtizedeken át nem változtak – nem volt „háborús infláció”.

Én talán a hadifogságból hazatért apánk és anyánk kósza kísérleteként jöhöttem a világra, de állítólag a születésem napján

kimondták a szüleim válását (tán csak nem miattam?), így soha egy percet sem éltem eltávolodott apánkkal. De „Szepikén” évtizedekig ott ragadt rég levedlett asszonyneve. Édesanyánk aztán türelemmel kivárta, amíg mi ki nem repültünk a családi fészekből, csak akkor ment ismét férjhez. A fogorvos Gubi Miklós-hoz, majd annak sajnos korai és váratlan halálát jóval követően az Ausztráliából visszatelepült Pazar Tiborhoz.

Jókat mulattunk a Ki kicsoda kötetek róla szóló szócikkén. Neve: Benda Mária, Férjezett, Pazar Tibor. Gyermekai: Szepesi Attila, Aradi Márta és Benda László. Mintha a számomra erkölcsi etalonnak ítélt édesanyánk afféle kikapós menyecskeként szülte volna meg rendre más nevű csemetéit!

Elképesztően szorgalmas és kitartó volt. A harmincas éveinek második feléig kellett arra várnia, hogy a tán elemi végzett párttitkár, „Farkas elvtárs” (a keresztnévére jellemző módon nem is emlékszem), jóváhagyta, hogy az „osztályellenség” egyetemre jelentkezzen. Bőven túl a harmincon, bosszúból anyánk 5 év alatt abszolválta a magyar könyvtár levelező szak hatéves követelményeit. Később kandidátusi fokozatot szerzett.

Ezzel egyre emelkedett a sarzsija az OOKDK-ban, és tekintélye az orvosi (és nemcsak orvosi) könyvtárosok körében. Tanított tanfolyamokon, szervezte a vidéki kórházak könyvtárainak hálózatát, nyelvtudásának köszönhetően külföldi fórumokon is előadásokat tartott.

Anyiban is az elődöm volt, hogy még a szépemlékű Öveges pro-

fesszor ismeretterjesztő műsorában a televízióban is föllépett. Ilyenkor hokedlikkel összejött a társbérlet apraja-nagyja, hogy az egyik lakótársunknak meglévő vibráló fekete-fehér tévéjén megnézzük házuk nagyjának határozott és tényleg flott fellépését.

Amit igazán nagyra becsültem anyánk habitusán, az a nagyon intelligens alkalmazkodó készség. Jöhetett akármilyen rezsim, őt csak a tisztesség és a teljesítmény érdekelte. Az óvilágban örök pártonkívüliként csak sok évtizedes sikeres pályáiv után ért föl a zenitre: ez kimerült a megbízott igazgatói tisztségben.

„Szepike” jól írt. Nagyon. Karácsonyonként mindhárman megkaptuk végül háromkötetes

gépelt-bekötött memoárjának egy-egy darabját. Kezét tördelve adta át nekünk, hogy biztos nem „Így írtok Ti”, hiszen végül mindhárman a médiában kötöttünk ki. Pedig nem volt oka a szabadkozásra: kifogástalan stílusban és olykor huncut humorral papírra vetett sorai kifejezetten élvezetesek voltak.

Amikor József Attila-díjas, Aranykoszorús költő bátyám 70. születésnapját ünnepelték a Fészekben, (és én persze éppen valahol Vietnámban vagy Kambodzsában kódorogtam), anyánk volt az egyik díszvendég. Mesélték, hogy régi barátunk, Esterházy Péter odalépett „Szepikéhez”, és udvariasan megkérdezte tőle: milyen érzés két ilyen tehetséges, bravúros magyarsággal író gyerek édesanyjának lenni? Anyánk így

replikázott: és maga még nem ismeri a lányomat!

Rengeteg gyönyörű emléket őrzünk mindannyian, három gyereke közül magnak, magamra maradtam. De 10 unokája (nekik még Mária nagymama volt, majd 18 dédunokájának már Dédi) rendre szeretettel idézik a szadai telkükön töltött nagy családi összejöveteleket, vagy a Maros utcában tartott karácsonyi ünnepet, ahol előfordult, hogy vagy 30-an tolongtunk a nem túl nagy lakásban.

Büszkék voltunk, büszkék vagyunk rá. Hiába kaptunk egy csomó ilyen-olyan díjat, könnyen meglehet, hogy valamennyien azt tartjuk a legnagyobb kitüntetésnek, ha a mi példaképünk-ről csakugyan orvosi könyvtárosi díjat neveznek el.

Open Infrastructure: OAPEN & DOAB - librarians/researchers

Beszámoló az előadásról

PIRMANN TAMÁS

Országos Onkológiai Intézet

Sebastiano Sali, az OAPEN Foundation közösségi menedzserre 2025. november 26-án tartott előadásában átfogó és jól strukturált áttekintést adott az OAPEN (Open Access Publishing in European Networks – Nyílt Hozzáférésű Publikálás Európai Hálózatok) szerepéről, mint a tudományos könyvkiadást támogató nyílt infrastruktúráról. A prezentáció az alapítvány három kulcsplatformjára – az OAPEN Libraryre, a Directory of Open Access Booksra (DOAB) és az OABooks Toolkitre – összpontosított, kiemelve azok alapelveit, aktuális fejleményeit és globális jelentőségét.

Elköteleződés a nyílt infrastruktúra mellett

Sali az OAPEN szervezeti és etikai alapozásának bemutatásával kezdte előadását. Az OAPEN Foundation független, nonprofit szervezet, amely „nem adható el és nem vásárolható fel”, így szilárdan beágyazódik a közösségi irányítású, átlátható tudományos infrastruktúrák mozgalmába. A POSI (Principles of Open Scholarly Infrastructure) irányelveknek megfelelően hangsúlyozza a hosszútávú fenntarthatóságot, a megbízhatóságot és az igazságos hozzáférés iránti elkötelezettséget.

OAPEN Library: növekedés, lépték és szolgáltatások

A 2010-ben hat európai egyetemi kiadó által alapított OAPEN Library mára a lektorált, nyílt hozzáférésű tudományos

könyvek egyik legjelentősebb repositóriumává vált. Jelenleg több mint 40 000 címet tartalmaz 450+ kiadótól, mintegy 70 nyelven, amelyet Sali a „bibliodiverzitás” egyik fontos megnyilvánulásaként emelt ki. A használati statisztikák tovább erősítik a platform jelentőségét: havonta 1,5 millió COUNTER-konform letöltés, köztük 40,000 magyarországi letöltés az elmúlt évben. A legnagyobb letöltési forgalmat az Egyesült Államok, illetve Európán belül Németország tudhatja magáénak.

A könyvtárak számára az OAPEN számos szolgáltatást nyújt: zökkenőmentes metaadat-integráció, COUNTER-szabványnak megfelelő analitikai eszközök, testreszabott metaadat-exportok, valamint dedikált kommunikációs támogatás. Fontos, hogy minden szolgáltatás ingyenes a csatlakozott kiadók számára, és jelenleg mintegy 300 könyvtár támogatja az OAPEN-t és a DOAB-ot.

DOAB: globális könyvjegyzék és minőségbiztosítás

A 2013-ban alapított Directory of Open Access Books (DOAB) az OAPEN munkáját azzal egészíti ki, hogy a nyílt hozzáférésű könyvek indexelésére és minőségbiztosítására fókuszál. Jelenleg több mint 100,000 lektorált könyv szerepel a jegyzékben több mint 800 kiadó közreműködésével, 80-nál is több nyelven. A DOAB kulcsszerepet tölt be a minőségbiztosítási ökoszisztémában, hiszen csak ellenőrzött, lektorált tartalmakat vesz fel adatbázisába.

Sali kiemelte, hogy az OAPEN egyre meghatározóbb szerepet vállal a kutatásfinanszírozók számára kezelt OA-könyvgyűjtemények működtetésében, különösen EU-s projektek esetében. Ezek a gyűjtemények támogatják a nyílt hozzáférési követelmények megvalósítását, nyomon követését és nyilvános láthatóságát.

OABooks Toolkit: támogatás szerzőknek és döntéshozóknak

Az előadás kitért az OABooks Toolkit bemutatására is, amely elsősorban kutatóknak és szerzőknek készült. A Toolkit gyakorlati útmutatást nyújt az OA-könyvkiadás folyamatairól, a licenclésről, a finanszírozási modellekről és a terjesztési lehetőségekről. Emellett eszközként szolgál a döntéshozók számára is a hatékony és inkluzív OAPolitikák kialakításához.

Partnerségek és globális perspektíva

Sali az OAPEN tevékenységét szélesebb infrastrukturális kontextusba helyezte. Az alapítvány az OPERAS egyik alapító tagja, továbbá részt vesz a végrehajtó tanácsának munkájában, és működteti a OPERAS-NL nemzeti csomópontot is. Ezek a partnerségek tovább erősítik az OAPEN pozícióját az európai tudományos infrastruktúrák hálózatában.

Az előadásban hangsúlyos szerepet kapott a globális egyenlőség és bevonás. A DOAB nagykövetségi program, amely eredetileg Észak-

Amerikára és Közép-Európára fókuszált, ma már olyan régiókból is bevon nagyköveteket, mint Nigéria, Kína vagy Ausztrália. Emellett magyar partnerkapcsolat is működik, ami a regionális jelenlét bővülésére utal.

Összegzés

Az előadás átfogó képet nyújtott az OAPEN Foundation platformjairól és azok szerepéről a tudományos könyvek nyitott, hozzáférhető és tartós publikációs infrastruktúrájában. A POSI-elvek

iránti elkötelezettség, a jelentős méret és hatókör, valamint a biodiverzitásra és a globális reprezentációra való tudatos törekvés mind azt jelzik, hogy az OAPEN és a DOAB meghatározó szereplők maradnak a jövő nyílt tudományos könyvkiadásában.

MI A KUTATÁSBAN ÉS A KÖNYVTÁRAKBAN: A MINŐSÉG ELŐMOZDÍTÁSA A NYÍLT TUDOMÁNYON KERESZTÜL

CSANÁDI RÉKA

könyvtáros gyakornok, Egis Gyógyszergyár
rekacsanadi68@gmail.com

„Tanuljunk egymástól, hogy a gép is tanulhasson tőlünk – cserébe a gép egy napon minket fog tanítani.” Ezekkel a gondolatokkal nyitotta meg a 2025-ös Focus on Open Science konferenciát MONOK ISTVÁN, a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ főigazgatója. Az eseménynek ismét Budapest adott otthont, a patinás MTA-székházban, 2025. november 6-án. A résztvevőket DR. TIBERIUS IGNAT, az SKS Knowledge Services igazgatója is köszöntötte, kiemelve: „A technológia nem hozza el a világ végét, de meg fogja változtatni azt – a mai nap küldetése pedig, hogy tanuljunk egymástól.” Az idei konferencia közép-pontjában egy mindannyiunkat foglalkoztató kérdés állt: Hogyan alakítja át a mesterséges intelligencia a tudományos életet? A téma megvitatására hét kiváló előadó érkezett, akik különböző nézőpontokból közelítették meg az MI hatásait.

Elsőként KARIN RYDVIING, az Oslói Egyetem Könyvtárának igazgatóhelyettese ismertette a

LIBER AI-stratégiáját, amely az MI-kezdeményezések összehangolását és a norvég könyvtárvezetők, illetve alkalmazottak hozzáállásának felmérését célozza az akadémiai szabadság megőrzése érdekében. Másodikként BOKODI SZABOLCS, a Soproni Egyetem stratégiai tanácsadója bemutatta, hogyan formálja az intézmény AI-támogatott folyamataival és egyetemi szintű MI-irányelveivel a digitális átalakulást, célul tűzve ki a fenntartható, innovatív és nemzetközi együttműködésekre épülő „okos egyetem” megvalósítását. Harmadikként DR. ARGIE KASPRZIK (ZBW – Leibniz Information Centre for Economics) beszélt arról, milyen társadalmi és környezeti kockázatokat hordoz a Large AI (LAI) megoldások térnyerése, és hangsúlyozta, hogy a könyvtáraknak kulcsszerepük van a fenntartható, átlátható és nyílt AI-gyakorlatok előmozdításában.

A szünet után PAUL AYRIS ZOOM-on keresztül csatlakozott, és ismertette a UCL Press 10 éves ered-

ményeit. Előadásában kitért az MI által generált problémákra, majd rávilágított az elkövetkező három év kihívásaira. Következőként HOLL ANDRÁS, a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtárának informatikáért felelős főigazgatóhelyettese hangsúlyozta, hogy a nyílt hozzáférés önmagában nem elég: a kutatásnak felfedezhetőnek kell lennie, amit egyre inkább MI-alapú asszisztensek közvetítenek. Felvetette, hogy a közösségnek saját, nyílt AI-megoldásokat kell fejlesztenie, hogy mindenki részesülhessen ezek előnyeiből, ne csak a nagy szolgáltatók előfizetői. Végezetül MARÓTHY SZILVIA (L'Harmattan) és KISS KONRÁD (AI Origo) közös előadásában mutatták be egy többnyelvű open access platform fejlesztését, amelynek első eredményeit már a tavalyi konferencián megosztották, azonban ismertették új AI-eszközüket: egy vektor-alapú módszert szövegek feldolgozására és összegzésére a minőség és felfedezhetőség érdekében.

Az előadások sorában DR. LESLIE McINTOSH (a Research Integrity at Digital Science alelnöke) prezentációja bizonyult a leghasznosabbnak az orvosi könyvtárak számára. Figyelmességét jól mutatta, hogy a konferencia angol nyelvű jellege ellenére magyarul is köszöntötte a közönséget. Az általa felvetett kérdések – a tudományos rekord integritása, a kutatás biztonsága és az átlátható információkezelés – közvetlenül érintik az egészségügyi szakterületeket, ahol az adatok hitelessége és a felelősségteljes MI-használat létfontosságú. Előadása nemcsak a kockázatokra hívta fel a figyelmet, hanem arra is, hogyan építhetünk reziliens rendszereket, amelyek megőrzik a bizalmat a technológiai változások közepette. McIntOSH hangsúlyozta, hogy a mesterséges intelligencia nem pusztán technológiai újítás, hanem olyan erő, amely alapjaiban formálja a tudományos ökoszisztémát. Rámutatott, hogy az MI megkönnyíti a hamis kutatási tartalom előállítását – például szerzőség eladását, idézetkardellek létrehozását és teljesen kitalált

tanulmányok publikálását –, ami komoly veszélyt jelent az értekezések integritására. A megoldás szerinte nem az MI démonizálása, hanem a globális együttműködés és olyan technológiai eszközök fejlesztése, amelyek képesek felismerni a hamis tartalmat, valamint átlátható felügyeleti rendszerek kialakítása a tudományba vetett bizalom megőrzéséért. Az integritás, biztonság és átláthatóság kihívásai nem új keletűek, de az MI térnyerésével felerősödnek. Ez lehetőséget ad arra, hogy újragondoljuk a tudományos ökoszisztéma alapjait: hogyan építünk olyan reziliens rendszereket, amelyek képesek megőrizni a bizalmat a technológiai változások közepette. Ebben a folyamatban a könyvtárak, kutatók és intézmények, de mindezen túl leginkább a könyvtárosok szerepe kulcsfontosságú, hiszen nem a bizonyosság, hanem a felelősségvállalás, ellenőrizhetőség és a felhasználóképzés az, ami hosszú távon fenntarthatóvá teszi a tudományt. A konferencia egy kerekasztal beszélgetéssel zárult, ahol többek között szó esett az AI-pánikról; az AI- halluciná-

ciókról; meg kell-e köszönjem az MI chatbotnak a segítséget; a Mesterséges Intelligencia túlzott felhajtása és ami igazából mögöttes van, illetve miért is bízunk vakon egy virtuális chatbotnak. Végezetül pedig a Metropolitan Egyetem könyvtárosa egy igen érdekes kérdéskörre, esetre hívta fel a figyelmet: mit tehetek könyvtárosként akkor, ha nem csak a diákjaim, de még a professzorok is túlzottan a Mesterséges Intelligenciára támaszkodnak? Mégis hogyan magyarázhatnám meg nekik, hogy ha az AI végzi helyettük a szakdolgozatuk megírását, az igenis helytelen? Emellett pedig az oktató részéről az MI-vel való szakdolgozat lektorálás is kifogásolható?

A nap végén TIBERIUS IGNAT összefoglalta a legfontosabb tanulságokat és inspiráló gondolatokkal zárta az előadásorozatot: „Az MI és a körülötte kialakult buborék folyamatosan változik, amit könnyen fenyegetésként érzékelhetünk. De rajtunk múlik, hogyan formáljuk ezt a folyamatot – tanítsuk és lássuk el megfelelő információval, hogy valóban a javunkat szolgálják.”

KÖNYVTÁROSOK DOLGOZÓSZOBÁJA 14. – KÖNYVTÁROS-FOLYÓIRATOK BESZÁMOLÓ A KEREKASZTAL-BESZÉLGETÉSRŐL

ZACHÁR KRISZTINA

könyvtáros, Magyar Honvédség Egészségügyi Központ Tudományos Könyvtár, Budapest
kriszta.zachar@gmail.com

A Katalist levelezőlista leveleit böngészve nagy örömmel olvastam, hogy októberben a Könyvtárosok dolgozószobája kerekasztal-beszélgetések könyvtárszakmai eseménysorozata újabb évadának második beszélgetése egy számomra érdekes témával foglalkozik. Ezen alkalmon a könyvtáros szakmai folyóiratok kerültek a figyelem középpontjába. Az eseményre meghívott, a témában a fontos és népszerű szakfolyóiratok képviselői DANCS SZABOLCS főszerkesztő és Ézsiás Anikó szerkesztő a Central European Library and Information Science Review = Közép-európai Könyvtár- és Információtudományi Szemle (CELISR) munkatársai, KÓRÓDY JUDIT a Könyvtárvilág webmagazin, valamint SZEIFER CSABA a Háromkák (3K) főszerkesztői jelentek meg a Könyvtártudományi Szakkönyvtár olvasótermében 2025. október 14-én, kedden.

A szerkesztőségek munkatársai meséltek a kiadványaik létrejöttéről, történetéről és profiljáról, majd arról, hogy miként zajlott náluk az online megjelenésre való átállás és milyen hatásai voltak ennek. Szóba került az is, vajon maradt-e igény a nyomtatott formára, illetve változott-e az olvasók száma az online formátum térnyerésével.

A beszélgetés során a meghívott vendégek beszéltek a folyóiratok elindítása mögött álló szakmai és személyes motivációról. Mivel a három folyóirat eltérő tartalommal, szerkezettel működik – akad köztük tudományos lap, szakmai magazin és egyesületi webmagazin is –, a

Forrás: https://oszk.hu/rendezvenyek/konyvtarosok-dolgozoszobaja-14_251014?mobile=off

célcsoportok különbségeiről és a szerkesztési szempontokról is érdekes részleteket tudhattunk meg. Ezt követően a hozzáférés kérdése került szóba, amelynek kapcsán jól látszott, hogy mindhárom lap más működési modell szerint érhető el.

A finanszírozásra vonatkozó kérdésekre válaszolva elmondták, hogy elsősorban pályázati forrásokból tartják fenn a kiadványaikat, és gyakran a szerkesztők önkéntes munkában vagy saját munkahelyi kereteik terhére dolgoznak egy-egy lapszámon. A résztvevők hangsúlyozták, hogy már a kezdetektől online megjelenést terveztek, elsősorban az olyan előnyök miatt, mint a könnyű megoszthatóság, az egyszerű hozzáférhetőség, a gyors publikálás és a költséghatékony megjelenés lehetősége.

A beszélgetés folyamán megtudhattuk, hogy a szerkesztőségek között egyszer-ször együttműködés is kialakul: ha valamelyik szerkesztőség olyan cikket kap,

ami nem illik a saját profiljába, továbbítja azt a másik, megfelelőbb folyóiratnak. A jövőre vonatkozó zárókérdésnél pedig egyértelműen kirajzolódott a közös irány: a folyóiratok továbbra is digitálisak maradnak, még több csatornán szeretnék elérni az olvasókat, és a mesterséges intelligencia szerepe várhatóan tovább nő majd.

A jó hangulatú kerekasztal-beszélgetés végén lehetőség nyílt hozzászólni a témához, kérdést feltenni a résztvevőknek. Ezt az alkalmat kihasználva jómagam is mikrofont ragadtam és néhány szóban népszerűsítettem szervezetünk folyóiratát. Hozzászólásomból egy kisebb párbeszéd alakult ki a vendégekkel és egy bemutatkozó felkérés is érkezett az egyik folyóiratszerkesztő részéről. Igazán izgalmas és nem várt eredményt hozott ez a rendezvény, ennek fényében úgy gondolom, hogy más-kor is érdemes benyitni a Könyvtárosok Dolgozószobájába.

KATONAORVOS AKADÉMIKUS ÉS KÖZVETÍTŐ A KELET ÉS A NYUGAT KULTÚRÁJA KÖZÖTT DUKA TIVADAR (1825-1908) ÉLETE ÉS MUNKÁSSÁGA

POGÁNYNÉ DR. RÓZSA GABRIELLA (PHD)

a Szent István Tudományos Akadémia tagja

Magyar Honvédség Egészségügyi Központ Tudományos Könyvtár, könyvtárvezető
prg1971.05.29@gmail.com

Az idén 200 éves Magyar Tudományos Akadémia egyetlen katonaorvos tagja Duka Tivadar (1825-1908), aki orvosi működése és szakirodalmi tevékenysége mellett számos egyéb (tudomány) területen alkotott maradandót. Élete minden korszakában hazája érdekében tevékenykedett, fontos szerepet játszott a Kelet és a Nyugat közötti kulturális értékközvetítésben.

Katonaorvoslás – Magyar Tudományos Akadémia – Kelet-nyugati kulturális kapcsolatok

Military doctor, member of the Hungarian Academy of Sciences and mediator between Eastern and Western culture. Life and work of Tivadar Duka (1825-1908)

Military Medicine – Hungarian Academy of Sciences – East-West Cultural Relations

The only military physician member of the Hungarian Academy of Sciences, which is 200 years old this year, is Tivadar Duka (1825-1908), who, in addition to his medical work and literary activities, made lasting contributions in many other (scientific) fields. He worked for the benefit of his country at every stage of his life and played an important role in the transmission of cultural values between the East and the West.

Az idén 200 éves Magyar Tudomá-

nyos Akadémia tagjai között sok olyan orvost találhatunk, aki életének bizonyos korszakában katonaorvosként szolgált a XIX. vagy a XX. század számos fegyveres konfliktusának egyikében. Olyan orvos azonban csak egyetlen akad, aki katonaorvosként nyerte el az akadémiai tagságot: ő Duka Tivadar felvidéki nemes, volt 1848/1849-es honvéd, aki 25 éven keresztül az angol hadsereg indiai alakulatainak doktora volt. Szeretlélő tudományos érdeklődése miatt több diszciplínában is maradandó teljesítményt nyújtott, így akár több szaktudomány művelőjé számára lehet követendő példakép. Az Orvosi Könyvtárakban az MTA jubileumi évében a keleti és a nyugati kultúra és orvoslás közötti közvetítő szerepe miatt fontos megemlékezni róla.

A XV. századig visszavezethető gyökerű görög eredetű felvidéki evangélikus kiscsászi családból származó dukafalvi és kucsini Duka Tivadar Dukafalván, egy 250 lelkes faluban lévő udvarházban született 1825. június 22-én.

2

Innen indult kalandos és termékeny élete³, amelynek során a Kelet és a Nyugat több országában megfordult, megismerte, felismerte és szerlélő tudományos tevékenységében közvetítette a legkülönbébb kultúrák értékeit. „Világpolgár” élete cselekedeteiben azonban mindvégig

1 Ujfalussy Béla: A dukafalvi és kucsini Duka-család. Turul. 1925: 28-29.

2 A Duka-család címere. In: Nagy Iván: Magyarország családai. Pótkötet. Pest; 1868. Forrás: Arcanum kézikönyvtár. URL: <https://www.arcanum.com/hu/online-kiadvanyok/Nagyivan-nagy-ivan-magyarorszag-csaladai-1/potlek-kotet-D207/duka-csalad-dukafalvi-es-kucsini-D78C/> (letöltés dátuma: 2025. november 3.)

3 Vö. Fabinyi Tibor: Két nemzet tudósa – Duka Tivadar. Credo: Evangélikus Műhely. 200. 3-4.: 27-31.; Gulyás Pál: Magyar írók élete és munkái. 6. kötet. Budapest: MKLE; 1944. col. 346-348.; Kapronczay Károly: Megemlékezés Duka Tivadarról. Orvosi Hetilap. 2000: 2611.; Szállási Árpád: Adatok Duka Tivadar életéhez és munkásságához. Orvostörténeti Közlemények. 188-189. Budapest: Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Könyvtár és Levéltár : Magyar Orvostörténelmi Társaság; 2004.: p. 127-140.; Szinyei József: Magyar írók élete és munkái. 2. kötet. Budapest: Hornyánszky; 1893. col. 1123-1125.; Vida Mária: Duka Tivadar (1825-1908). Két nemzet szolgálatában. Orvostörténeti Közlemények. 86. Budapest: Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Könyvtár és Levéltár : Magyar Orvostörténelmi Társaság; 1979: 9-23.

megmaradt magyarnak, célul tűzte ki hazánk támogatását, valamint az ország és jeles fiai megismertetését a külföld számára. Iskoláit és jogi tanulmányait Sárospatakon és Eperjesen végezte, 1845-ben került Pestre jurátusnak, ügyvédi diplomáját 1846 januárjában szerezte meg. Duka Tivadar (és Ferenc nevű fivére⁴) a 1848/1849-ben a forradalom és szabadságharc mellé állt, sőt csakhamar annak katonája lett. 1848-ban a megalakuló magyar kormányzatban Kossuth Lajos (1802-1894) pénzügyminiszteriumának írnoka volt és az elsők között jelentkezett a budavári nemzetőr seregbe. Katonai szolgálata során számos cselekedetével, leginkább a schwechati és az első komáromi ütközetben tünt ki hősiességével, ahol Görgei Artúr (1818-1916) tábornok felfigyelt rá, hadnaggyá léptette elő és szárnysegédjévé nevezte ki. A komáromi hőstettéért harmadosztályú érdemrenddel tüntették ki.⁵

Duka a világosi fegyverletételig (ekkor már honvédkapitányi rend-

4 Duka Tivadar meghalt. Pesti Napló. 1908. május 12.: 5.

5 Stein Aurél: Duka Tivadar emlékezete. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia; 1913. p. 4-5.

6 Görgey-féle III. osztályú rendjel. In: Pallas nagy lexikona. 14. kötet. Budapest: Pallas; 1897. URL: <https://www.arcanum.com/en/online-kiadvanyok/Lexikonok-a-pallas-nagy-lexikona-2/q-15D1C/rendjelek-1633D/#Lexikonok%5EPallas-Rendjelek> (letöltés dátuma: 2025. november 10.)

fokozatban) hűségesen szolgálta a magyar szabadság ügyét és parancsnokát. Élete végéig nagy tisztelettel nyilatkozott róla, feladatának érezte, hogy tisztázza őt az árulás vádjáról. Ezt a célt szolgálja a búr-angol háborúról írott munkája⁷ is, amelyben a korabeli kérdéssel kapcsolatban azt vizsgálja, hogy valóban van-e hasonlóság a dél-afrikai háború és a magyar szabadságharc között. A konklúzió egyidejűleg ad választ a Kossuth kontra Görgei szembenállásra és a két történelmi esemény vélt analógiájára: „Görgey emberisége és hazafisága által meg lett kímélve Világosnál a mi még meg volt menthető – mivel a további küzdelem reményt nem nyújtott: kérdem mi haszna lett volna a magyar hazának aból, ha mindnyájunkat ott agyon vernek; pedig voltak és maradtak jó sokáig, a kik úgy vélekedtek, hogy a fegyverletétel Világos alatt – árulás volt! A történetírás ítélőszéke mást mond, és a boerbarátoknak embertelen tanácsát kímélni nem fogja, hogy a hősi boeroknak életét hasztalanul elfecsérlik. A magyar közvélemény nagy része a búrok háborúját a mi szabadságharcunkhoz hasonlítja, pedig a dolog egészen ellenkezőleg áll. Nekünk nem volt hadseregünk, a mint Jellachich reánk tört, mi nem vágyakodtunk soha Ausztria tartományainak meghódítására; Krüger [Stephanus Johannes Paulus Krüger (1825-1904)] milliókkal bír, környezete gazdagon el van látva; a mi menekült bajtársaink nagyobb része Anglia kegyadományaira lett szorítva és Kossuth mint nagyon szegény ember halt meg a külföldön”. Vagy ugyanitt egy másik

7 Duka Tivadar (1901) Levelek a boer-angol háborúról. Budapest: Hornyánszky; 1901. URL: <https://real-eod.mtak.hu/5267/1/000903129.pdf> (letöltés dátuma: 2025. október 29.); az idézeteket ld. p. 39-40., 45.

cikkében még élesebben fogalmaz: „Tévednek tehát azok, a kik Krüger Kossuthal és a mi megtámadott magyar hazánkat Krüger nagyzási és önző terveivel állítgatják párhuzamba”. (Az angol-búr háborúval kapcsolatban azonban azt is érdemes megjegyezni, hogy ebben fia, Duka Albert az angol hadsereg orvos századosa „nagy nyugalommal és szakértelemmel” állt helyt a kezdetlegesnek is csak nagy jóindulattal nevezhető „két sebesültszállító szekérből és a közöttük-fölöttük kifeszített ponyva alatti térségből” álló tábori kórházban.⁸)

De visszatérve az események kronologikus rendjéhez: A szabadságharc utáni megtorlás alatt Duka Tivadar orosz hadifogságba került, ahonnan sikerült megszöknie, majd „menekülése során Pozsonyban feltartóztatták és véletlenül éppen egy volt Duka-ezredbeli tiszthez került, aki tovább engedte⁹”, így a megtorlás elkerülésében éppen a már említett császárhú Duka tábornok hírneve segítette. A hivatkozott életrajzi források nem nevezik meg konkrétan személyét¹⁰, de – feltehetően Duka Péter (Peter von Duka, 1756 körül-1822) altábornagy, utóbb tábornok, a császári-királyi 39. (1803-tól róla elnevezett) gyalogezred parancsnoka és ezredtu-

8 Gaál Gyula: Két katonatorvos. Krónika. 1988. 5-6. sz.: 26.

9 Vida Mária: Duka Tivadar (1825-1908). Két nemzet szolgálatában. Orvostörténeti Közlemények. 86. Budapest: Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Könyvtár és Levéltár : Magyar Orvostörténelmi Társaság; 1979: 9-10.

10 Vida Mária: Duka Tivadar (1825-1908). Két nemzet szolgálatában. Orvostörténeti Közlemények. 86. Budapest: Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Könyvtár és Levéltár : Magyar Orvostörténelmi Társaság; 1979: 9.

lajdonosáról lehet szó.¹¹ Mindezzel együtt azonban meg kell jegyezni azt is, hogy a fent említett Duka Péter nem a felvidéki Dukák sarja, hanem az eszéki (ma: horvátországi) kádári báró Duka Péter, aki 1792-ben kapott magyar nemesi, 1816-ban bárói rangot.¹² A történetben azonban nem is az ezredtulajdonos a lényeges alak, hanem a menekülő „rebellis” és az ő szabadon bocsátása. Duka Tivadar végül Drezdán keresztül jutott el 1849 decemberére Párizsba, ahol élete válaszút elé érkezett. Vagy a magyar emigráció valamely szárnyához csatlakozik – Görgei iránti hűsége miatt a Kossuth „körei” bizalmatlanok voltak vele szemben – és az emigránsok alapjára utaltan hontalanságra és esetleg tétlenségre ítéli magát, vagy valamilyen „polgári foglalkozást” űz, amely megfelelő létalapot, cselekvő életet és ezáltal megbecsülést biztosít számára. Jogi végzettségét külhonban nem tudta volna alkalmazni, így Andrassy Gyula (1823-1890) javaslatára az orvosi tanulmányok mellett döntött. Párizsban azonban megfelelő igazolások, igazolványok nélkül erre nem volt lehetősége, így Türr Istvánnal (1825-1908) együtt Angliába távozott, ahol később a St. George Hospital orvosi kollégiumának hallgatója lett. „Londonba ment tehát át, hol sok s nehéz küzdelem után 1850-ik októberében a „Mechanics Institution”-ban a német nyelv tanárává nevezteték ki, s mert ekkor már az angol nyelvet

11 Schematismus der kais. königl. Armée für das Jahr 1804. Wien: Militärische Buchhandlung; [1804]. p. 154.; Schematismus der Oesterreichisch-Kaiserlichen Armée für das Jahr 1813. Wien: Graeffner; [1813]. p. 53.

12 Kempelen Béla: Magyar nemes családok. 3. kötet. Budapest: Grill; 1912. p. 393-394.; Nagy-L. István: A császári- királyi hadsereg magyarországi tábornokai: 1787-1815. Budapest: Zrínyi; 2020. p. 114-115.

is értette, a fiatal tanár az orvosi iskola növendékévé is beíratta magát. Midőn okleveles orvossá lett, egyik tanára [Joseph Pollock] édesatyjával, sir Pollock György [George Pollock (1786-1872)] volt kelet-indiai tábornoikkal megismerkedvén, ez azon ajánlatot téve neki, hogy vállaljon orvosi állomást az indiai angol hadseregnel.” – tájékoztat élete ezen időszakáról a Hazánk s a Külföld 1868-ban.¹³ Tanulmányait az iskola anyakönyve szerint 1851. február 5-ével kezdte meg, a tandíjjal kapcsolatban az a megjegyzés áll a matrikulában, hogy „majd akkor fizet, ha tud”¹⁴, orvosi stúdiumaival párhuzamosan letette az angol hadsereg által előírt katonarvosi vizsgákat. 1853 decemberében megkapta – Paczolay idézett műve szerint – első magyarként orvosi diplomáját a Szent György Kórház iskolájában, doktori címet a St. Andrew’s Universitytől nyert. Ugyanekkor vette át orvos századosi kinevezését, majd indult útnak bengáliai szolgálati helyére, a Presidency-telepre. Aktív katonarvosi időszaka 1853. december 1. és 1877. április 30. között, mintegy 25 évig tartott¹⁵. 1855-ben Indiában vette nőül Anne Taylort, egyik csoporttársa néjét, Charles Taylor tudós lelkész leányát. (Házasságukból két fiú származott: Albert, aki apja hivatását követve szintén katonarvos volt és Ferenc, aki jogi pályára lépett.¹⁶)

13 Duka Tivadar. Hazánk s a Külföld. 1868: 498.

14 Paczolay Gyula: Duka Tivadar. Budapest: Akadémiai Kiadó; 1998. p. 32.

15 Vö. A Magyar Tudományos Akadémiai tagjai 1825-2002. Budapest: MTA Társadalomkutató Központ. 2003; Akadémikusok: A Magyar Tudományos Akadémia tagjai. URL: <https://akademikus.mtak.hu/> (letöltés dátuma: 2025. október 25.)

16 Ujfalussy Béla: A dukafalvi és kucsini Duka-család. Turul. 1925: 28.

17

Duka 1854. február 14-én érkezett meg Calcuttába, eleinte ezredorvosi feladatokat látott el, 1856-ban kapott megbízást a Monghyr (ma Munger, akkor másfélmillió város és környéke) egészségügyi felügyelői posztjának betöltésére az egészségügyi szolgálat megszervezésére, itt 1867-ig szolgált. Reszortja ellátásához alaposan tanulmányozta India és szűkebben a Gangesz-vidék egészségügyi kultúráját, illetve orvoslását, hiszen ez a hagyomány, kulturális örökség állt szemben az angol (és európai) medicina módszereivel a gyógyítás metódusát, intézményeit, az alkalmazott gyógyszereket, terápiát tekintve. Innen Simlába, 1870-ben Darjeelingbe vezényelték. A keleti hagyományos orvoslással, az indiai egészségügyi kihívásokkal (nem utolsósorban például 1866-ban a nyugaton szintűgy támadó kolerával) kapcsolatos tapasztalatai alapján számos tanulmányt publikált a hazai orvosi szakfolyóiratokban. Első írásait még 1860-ban Markusovszky Lajossal való – és még Görgei táborában gyökere-

17 Duka Tivadar portréja. Forrás: <http://csoma.mtak.hu/hu/dukativadar.htm>

zõ – személyes jó kapcsolatának köszönhetően az újonnan megalapított Orvosi Hetilapban közölte, utóbb a Gyógyászatban szintén jelentek meg dolgozatai. Publikációs tevékenységének látóköre azonban az akkori legújabb nyugati orvosi eredményekre szintúgy kiterjedt, az 1860-ban például az akkor újnak számító befecskendezéses gyógmódról (Duka Tivadar: A bőralatti kezeléshez. In: Orvosi Hetilap. 1860. col. 509-510.) is beszámolt az Orvosi Hetilapban.¹⁸ De a napi és hetilapok (Egyetértés, Ellenőr, Fővárosi Lapok, A Hon, Vasárnapi Újság stb.) úgyszintén lehozták írásait vagy cikkeztek személyéről. Ezáltal távolléte ellenére hazai orvosi szakmai kapcsolatai is élők voltak, de éppígy a sajtó figyelme által a társadalom szélesebb rétegei számára szintén közismert és megbecsült személyiség volt. A magyar és az európai szakirodalom követésében pedig Emich Gusztáv (1814-1869) nyomdász, könyvkiadó- és kereskedő állt segítségére, akiktől könyveket vásárolt és akinek közvetítésével szakfolyóiratokat is járatott.¹⁹ A Magyar Tudományos Akadémia 1863. január 13-ai ülésén választotta a VI., vagyis a Természettudományi osztály levelező tagjává (1900. május 4-én tiszteleti tagságot is nyert) az orvosok közül Halász Gézával (1816-1888), Jendrassik Jenővel (1824-1891) és Markusovszky Lajossal (1815-1893) együtt.²⁰ Az Akadémia üléséről és

az új tagok személyéről az orvosi szakfolyóiratok mellett a napi- és hetilapok is tudósítottak, így Duka hazatérte a közvélemény számára előre tudott és várt esemény lett. Az emigrációból első ízben 1864 tavaszán jött haza és Magyarországra felé vezető útja során látogatást tett Klagenfurtban Görgeinél, volt parancsnokánál, aki nem sokkal később tért vissza szülőhazájába. Az 1863-as általános amnesztia előtt erre egyiküknek sem lett volna lehetősége. Például a Fővárosi Lapok már az év elején jelentette, hogy „Duka Tivadar hazánk fia, ki angol szolgálatban mint orvos, éveket töltött Indiákon, jelenleg a hosszúságú útjal törődött Egyiptomban, Alexandriában tartózkodik a telet Máltában szándékozik tölteni. Tavasszal pedig a rég nem látott hazát látogatja meg”²¹, ezt ő maga írta meg az Akadémiának, bizonyonnan onnan szivárogtak ki a hírek a sajtó szerkesztőségeibe.²² A fővárosba érkezését április-május fordulójára várták a híradások²³. A közzétett híryanag alapján a sűrű program részleteibe is bepillantást nyerhetünk. Hazatérve első útja apjához vezetett Zemplénbe²⁴, 1864. május 2-án már jelen volt az Akadémia ülésén²⁵, május 6-án vagy 7-én a Budapesti Királyi Orvosegylet rendkívüli ülésén tartott előadást a Kelet-indiai orvosi viszonyokról és leggyakrabban előforduló betegségekről²⁶. Ezen témáról már korábban is tájékoztatta magyarországi orvostársas-

it.²⁷ Az ülésről készült beszámoló kiemeli, hogy „Jóllehet előadó ur már tíz év óta magyarul senkivel sem közlekedhetett, mégis helyén találta honi nyelvünkön beszélni.”²⁸ Két nappal később, 9-én került sor akadémiai székfoglalójának megtartására, amelyben a Ganges Deltájának természeti és éghajlati viszonyairól szólt.²⁹ Az előadás Alsó-Bengál physikai és éghajlati tekintetben³⁰ címen látott napvilágot a Budapesti Szemlében 1867-ben. Duka akadémiai levelező tag az Alsó-Gangesz vidékének rövid földrajzi, történelmi és társadalmi ismertetése mellett hosszan tárgyalja éghajlati viszonyait, illetve ezek hatását a szervezetre. Nézetei szerint „Számos azon körülmény, mely valamely vidék éghajlatának meghatározásában föltételül szolgál, s annak az emberi alkatra egészséges vagy kártékony hatású levegőjét szokta meghatározni, de általános elvül felállíthatjuk, hogy oly helyeken, a hol a vad természet felett az ember hatalma még nincs megállapítva, vagy az a körülményeknél fogva lehetetlen, ott az éghajlat hatása az emberi jóllétre csakis kártékony lehet.” A székfoglaló értekezés további részei bizonyítják, hogy Duka nem azt a mai környezetvédelem számára elfogadhatatlan tézist igazolja, mely szerint az érintetlen „vad természet” lenne káros az emberre, hanem azt, hogy a kutatónak „Tekintetbe kell tehát itt venni[ie] a hideg s melegség fokát, a szárazságot és nedvességet, a

18 Balogh János: A befecskendezéses gyógykezelés kezdetei Magyarországon. Orvosi Hetilap. 1988: 837.

19 Paczolay Gyula: Duka Tivadar. Budapest: Akadémiai Kiadó; 1998. p. 38.

20 Akadémikusok: A Magyar Tudományos Akadémia tagjai. URL: <https://akademikus.mtak.hu/adatlap/duka-tivadar> (letöltés dátuma: 2025. október 27.); A Magyar Tudományos Akadémia. Gyógyászat. 1863: 56.; Orvosi Hetilap. 1863: col. 79.

21 Fővárosi Lapok. 1864. január 17.: 51.

22 Az Akadémia közelebbi heti ülésében... Koszorú. 1864. február 28.: 214.

23 Fővárosi Lapok. 1864. május 1.: 433.

24 Fővárosi Lapok. 1864. június 18.: 585.

25 Az Akadémia hétfői ülésében (máj. 2.). Koszorú. 1864. május 8.: 454.

26 Buda-pesti Kir. Orvosegylet. Gyógyászat. 1864: 391.; Buda-pesti Kir. Orvosegylet. Orvosi Hetilap. 1864: col. 331-332.

27 Duka Tivadar: Az orvosi tudomány állása Kelet-Indiában. 1-2. Orvosi Hetilap. 1861: col. 353-358., 391-394.

28 Budapesti Királyi Orvosegylet. Gyógyászat. 1864: 391.

29 Gyógyászat. 1864: 399.

30 Budapesti Szemle. 1867: 41-55. URL: https://real-j.mtak.hu/2275/1/BudapestiSzemle_1867_009.pdf#page=41 (letöltés dátuma: 2025. október 25.)

tenger színe feletti magasságot, a tenger, hegyek s erdőségek közellétét, a föld geológiai szerkezetét s az uralkodó szelek irányát.”³¹, és ezek okozzák, hogy bizonyos földrajzi régiók lakossága mennyire van kitéve egészségügyi terhelésnek. Nem szabad azonban megfeledezni arról, hogy ő maga az európai éghajlati viszonyokhoz volt szokva, így számára a Gangesz-vidék klímája sokkal nagyobb kihívásokat jelentett, mint a bennszülött lakosság számára. Mindezzel együtt a helyi klimatikus viszonyok és a lakosság élete, jelleme, helyzete között meghatározó összefüggéseket boncolgat: „Hogy azonban nemünk azon részére is, mely a gangai deltát s Bengalia délkeleti részét lakja a kedvezőtlen clima különös hatást gyakorol, mutatja azon népnek egész története, s annak jellemi s physikai kifejlődése különös érdekléssel bír mindenki előtt. Halandósága bizonyára tetemes, ámbár azt statistikai úton kimutatni eddig lehetetlen volt, szaporasága azonban kipótolja azon körülményt, hogy kevés ember van Bengalia alsó részeiben, a ki az élet középkorát túlhaladta volna. – Az ifjú bengáli hamar megéri, a leány 10-12 éves korában férjhez adható, s a fiú 14-16-ik évében oly éles fölfogással bír már, mit a vele egykorú európainál hiában keresnénk.”³² Maga a dolgozat nem utal Montesquieu (1689-1755) 1748-ban megjelent *A törvények szelleméről* című könyvében leírt fejtegetésre, vagy akár Hyppolite Taine (1828-1893) millióelméletére, amely ekkoriban

egészen új irodalmi/művészetelméleti megközelítés volt, de Duka szemléletében megnyilvánuló hatásuk határozottan felismerhető a textusban. Montesquieu szerint „az éghajlat, s azon belül is elsősorban a hőmérséklet, hatással van az egyén testi alkatára, s ennek következtében a társadalom intellektuális arculatára is”³³, vagyis „az északi népek bátrak, bizalmat gerjesztenek, nem túl érzelmesek, a déliek gyávák, lusták, viszont élénk képzelőtehetséggel rendelkeznek. A meleg éghajlat kedvez a rabszolgaságnak, a hideg a hódító törekvéseknek”.³⁴ Taine elmélete ezt az alkotásra vonatkoztatja: a műalkotásokat három tényező határozza meg, „a race (faj), azaz egy évszázadokon vagy évezredekken keresztül öröklődő beállítottság; a konkrét milieu (környezet), valamint a moment (pillanat), az alkotásnak a múlt kulturális örökségét is magában foglaló 'itt és most'-ja”.³⁵ Duka székfoglalója lord Thomas Babington Macaulay (1800-1859) egyik – feltehetően számára a két fentebb említett szerző elméleteit közvetítő – írását idézi: „A bengalinak testalkata gyenge az asszonyiasságig, egy örökké tartó gőzfürdőben él ő, foglalkozásai ülőek, tagjai gyöngék, mozdulatai lankadtak. Sok század óta taposták a bátrabb és erősebb fajok. Bátorság, függetlenség, igazmondás, — oly tulajdonok, melyekre testalkata s körülményei egyaránt kedvezőtlenek. Lelke testével különös arányban áll. Gyöngye az férfias ellenállásra a tehetetlenség határáig. De engedékenysége s

tapintata a megvetéssel határos bámulatra ragadja a zordonabb éghajlatok fiait. Mind azon fogások, melyek a gyöngének természetes védfegyverei, sokkal ott-honosabbak ezen furfangos nép előtt ... A mi a bivalynak a szarv, a köröm a tigrisnek, a fulánk a méhnek — a szépség a régi görög írók szerint az asszonynak — ugyauaz a bengalinak a csalfaság. Nagy Ígéretetek, sima mentegetődzések, mesterileg font hazugságok, hamis eskü, oklevél-hamisítás, ezek a támadó s védő fegyverei az alsó Ganga partjain lakó népnek. Anynyi millió közül alig van egy is, ki katonának szegődne... Azonfelül bír egy bizonyos nemű bátorsággal, melyet angol uralkodóiban hiában keresnél: az elkerülhetlen sorscsapásoknak gyakran oly szenvedőleges rettenthetlenséget képes felmutatni, mint a minőt a stoicusok eszményi bölcseiknek szoktak tulajdonítani. Egy európai harcos, a ki dörgő éljenekkel rohan az ágyúk torkának, jajveszékel a sebész kése alatt, s oly kínokat szenved, mintha halálos ítéletét mondanák fölötte, de a bengaliai, a ki nem sokat hajt hazája leigázására, vagy épen saját házának porrá égetésére s gyermekei megöletésére vagy meggyaláztatására, s nincs elég bátorsága mind ezért még csak karját is emelni a védelemre: s mégis tudva van, képes kíznást szenvedni múciusi bátorsággal s vérpadra lépni nyugodt s bátor lépéssel.”³⁶ Nem véletlen Macaulay írásában a hadseregbe való utalás sem, hiszen ő maga, aki politikus, költő, történész és irodalomtörténész is volt – így joggal tekinthető a fentebb említett

31 Vö. Duka Tivadar: *Alsó-Bengál physikai és éghajlati tekintetben*. Budapesti Szemle. 1867: 44-55. URL: https://real-j.mtak.hu/2275/1/BudapestiSzemle_1867_009.pdf#page=41 (letöltés dátuma: 2025. október 25.)

32 Vö. uott.: 53-54.

33 Montesquieu. In: *Britannica Hungarica nagylexikon*. 19. kötet. Budapest: Kosuth; 2013. p. 90.

34 Köpeczi Béla: *A francia felvilágosodás*. Budapest: Gondolat; 1986. p. 153.

35 Millióelmélet. In: *Britannica Hungarica nagylexikon*. 18. kötet. Budapest: Kosuth; 2013. p. 394.

36 Duka Tivadar: *Alsó-Bengál physikai és éghajlati tekintetben*. Budapesti Szemle. 1867: 54-55. URL: https://real-j.mtak.hu/2275/1/BudapestiSzemle_1867_009.pdf#page=41 (letöltés dátuma: 2025. október 25.)

filozófiai, irodalom- vagy művészetelméleti megközelítés közvetítőjének –, 1834 és 1838 között az Indiai Főtanács szolgálatába állt, utóbb, Angliába visszatérve 1839-ben pedig hadügyminiszter is volt.³⁷

A székfoglaló előadás után Duka Tivadar tudor, katonarvos és akadémiai levelező tag még néhány hetet töltött hitvesével és gyermekével Magyarországon, június 19-én utazott el London felé, ahonnan január elején tért vissza Monghirba, kelet-indiai szolgálati helyére. A korabeli sajtóközleményekből még az bizonyos, hogy a Hortobágyon is jártak, és „Nejének, ki már mind az öt világrészt beutazó, nagyon tetszik Magyarország. A hortobágyi puszta őt a keletindiai síkokra emlékeztető”.³⁸

1864-ben a sajtó úgy tudta, hogy további öt év katonarvosai szolgálat után kiléphet a hadseregből és akkor talán majd végleg visszatér hazájába; „Isten oltalmazza őt, amint fenntartotta erejét eddig is, a magyar név becsületére a külföldön, s hozza vissza majdan közénk szerencsésen, mint óhajtjuk, maradandó lakosai, őt becsülő, szerető honfitársai, barátai közé” – olvasható a Budapesti Szemlében.³⁹ Katonarvosai működése azonban egészen 1877-ig eltartott, ekkor szerelt le ezredesi ranggal, de nyugdíjba ekkor sem vonult, Londonba visszatérve Viktória angol királynő udvari orvosává nevezte ki. Közben azonban fiai is Angliában alapítottak családot, angol állampolgárként és egyre több családi, rokoni, baráti és szakmai kapcsolattal rendelkezvén később sem költözött vissza Magyaror-

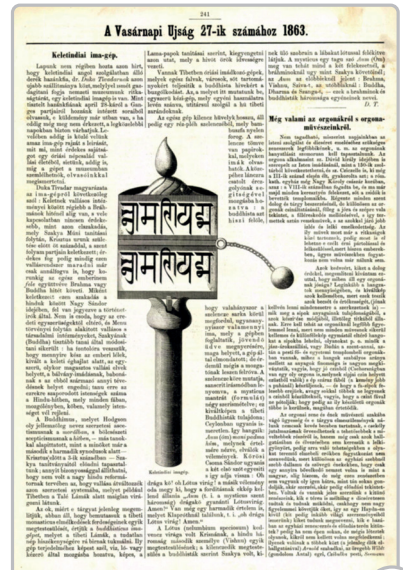
szágra. A felvidéki nemesi família családfája általa tehát angliai ágat sarjasztott.⁴⁰

A földrajzi távolság azonban közel sem jelentette a kapcsolatokat megszakítását, sőt Duka Tivadar külföldi kapcsolatrendszerét, anyagi javait, egzotikus helyeken járva tudatos kutatói és gyűjtői működését felhasználva mindenkör támogatta szülőföldje kultúráját, tudományát, saját vagyonából számos jelentős adományt küldött a Magyar Tudományos Akadémiának és egyéb jelentős közgyűjteményeknek.

Az Akadémia 1864. december 19-ei ülésén Londonból írott levelében tett javaslatot az MTA és a Madrasban lakó tudósok közötti szakmai kapcsolatteremtésre, valamint az ottani múzeum termésszertudományi gyűjteményével cserekapcsolatok kiépítésére – „mégpedig darabot darabért. A madrasiak fizetnének minden költséget Angliáig, avagy Hamburgig, s azt várnák, hogy a költséget Pesttől Londonig a magyar szállítók fedeznék.” Az akadémiai ülés résztvevői természetesen közzönetet mondtak a külföldi kapcsolatépítésért, az ügyet azonban a Magyar Nemzeti Múzeumhoz adták át, hiszen az Akadémia sem természetrajzi sem néprajzi gyűjteménnyel nem rendelkezik.⁴¹

A szakfolyóiratok és a napisajtó közleményei is számos esetben tudósítottak arról, hogy Duka mecénásként, donátorként milyen értékes anyagokkal gazdagította a hazai tudományos intézményeket. A teljesség igénye nélkül: 1861-ben 1000 darabból álló rovargyűjteményt küldött a Nemzeti

Múzeumnak⁴², 1861 és 1873 között összesen több ezer értékes tárggyal ajándékozta meg a Magyar Nemzeti Múzeum természetrajzi gyűjteményét.⁴³ 1863-ban többek között 24 indiai bálványt és vallási tárgyat⁴⁴ adományozott, ezek egyike egy kelet-indiai imagép⁴⁵ volt.

46

1867-1868-ban több cikk is szólt arról, hogy Ceylonból két fehér elefántot indított útnak saját költségén a pesti állatkert számára.⁴⁷ A legkülönbélebb tematikájú adománycsomagok mellett azonban, amíg erre ereje futotta, több jeles alkalommal tisztelte meg személyes jelenlétével a hazai tudós közösségeket. 1885-ben például a magyar fővárosban ülésező nemzetközi orvoskongresszus

- 42 Kubinyi Ágoston igazgató: Nemzeti Múzeum. Hölgyfutár. 1861: 408.
- 43 Fabinyi Tibor: Két nemzet tudósa – Duka Tivadar. Credo: Evangélikus Műhely. 200. 3-4. sz.: 30.
- 44 Az 1863-ki július 1-től szeptember 30-káig a magyar nemzeti múzeum számára részint ajándékozott, részint megvett tárgyak. Pesti Napló. 1863. október 22.: [2].
- 45 Vasárnapi Újság. 1863: 241.
- 46 Vasárnapi Újság. 1863: 241.
- 47 Gyógyászat. 1867: 40.; Duka Tivadar. Hazánk s a Külföld. 1868: 498.

37 Macaulay. In: Britannica Hungarica nagylexikon. 17. kötet. Budapest: Kosuth; 2013. p. 239.

38 Tanodai Lapok. 1864: 300.

39 Magyar Tudományos Akadémia. Budapesti Szemle. 1864: 259.

40 Ujfalussy Béla: A dukafalvi és kucsini Duka-család. Turul. 1925: 28.

41 Magyar Tudományos Akadémia. Sürgöny. 1864. december 31.: [1].

forróégövi szakosztályának elnöke volt⁴⁸, az 1894 szeptemberében az ugyanitt megrendezett VIII. nemzetközi közegészségügyi és demográfiai kongresszus keretében a résztvevők egy csoportja Semmelweis Ignác (1818-1865) közadakozásból emelt sírkövét avatta fel a kerepesi temetőben. A rendezvény notabilitásai nevében Dr. Duka Tivadar beszédet tartott, majd megkoszorúzta az anyák megmentőjének sírját.⁴⁹ A millenniumi esztendőben a Kisfaludy-társaság ünnepi ülésén vett részt 1896. május 27-én.⁵⁰

A Semmelweis Emlékbizottság már 1891-ben tervezte, hogy méltó szoborral emlékezzen meg Semmelweisről, a komoly elhatározás végül 1893 márciusából datálódik. Maga Duka Tivadar külföldön igyekezett támogatókat és adományokat gyűjteni a nemes célra. Az emlékművet, Stróbl Alajos (1856-1926) alkotását 1906. szeptember 30-án avatták fel az Erzsébet téren, ahonnan később került mostani – és az 1893-as tervek szerinti – helyére a Szent Rókus Kórház (ma a Semmelweis Egyetem Szent Rókus Klinikai Tömb) előtti terecskére.⁵¹ És nem véletlen ebben a projektben sem Duka Tivadar közreműködése, hiszen hivatásának tekintette, hogy Semmelweis felfedezését és tudományos eredményének primátusát megismertesse a külföldi szakmai közösséggel. Ez irányú aktivitásának egyik első lépése 1860-ban történt, ekkor a *The Lancet*-ben mutatta be Semmelweis tevékenységét, 1885-ben

ugyanitt recenzálta Bruck Jakabnak (1845-1902) Semmelweis Ignác Fülöp címen 1885-ben közreadott munkáját, 1892-ben pedig a londoni Királyi Orvostársaságban tartott előadást a magyar orvosról.⁵² Az antiszepezsiz alapelveinek alkalmazásában Anglia és általában a külföld az elsőbbséget Joseph Lister (1827-1912) sebkezelési módszereinek ítélte, ezzel a tévedéssel szemben lépett fel Duka a fentebb említett publikációival. Gortvay György kutatásaiból ismert magának Listernek vonatkozó nyilatkozata: „Amikor 1865-ben az antiszepezsiz alapelveit a sebkezelésre alkalmaztam, Semmelweis nevét még nem hallottam és munkájáról semmit sem tudtam. ... Jóval később egy Londonban működő magyar orvos, dr. Duka hívta fel figyelmemet Semmelweisre és munkájára. Noha Semmelweis az én munkámra befolyást nem gyakorolt, csodálattal vagyok munkássága iránt és örülök, hogy emléke végre a megillető tiszteletben részesül.”⁵³ Duka Tivadar küldetése tehát sikerrel végződött, Charles Henry Felix Routh (1822-1909), maga is orvos és Semmelweis barátja így már tanúja lett a méltatlanul mellőzött és meg nem értett kolléga megkésett elismerésének, ahogyan nem sokkal halála előtt megfogalmazta: „Lister tanai nem egyebek, mint Semmelweis tanainak igazolása, részletes kidolgozása, megokolása, és a sebészeti térre való átvitele. Lister csak ismertetést és részletmunkát végzett, nem pedig feltaláló. A feltaláló mártirkoszorúját Semmelweis viselte; Lister pedig csak e nagy igazság napfényében sűtkérezik”. A Routh visszaemlékezése

folytatásában olvashatjuk, hogy „Semmelweis lassanként felfogta, megértette felfedezésének egész nagy jelentőségét és ő maga mondta, hogy nemcsak a szülészetnek, hanem a sebészi eljárásnak is ezen idő után új alapokra kell helyezkedniük”.⁵⁴

Semmelweis méltó tudományos és tudománytörténeti szempontú elismerésének következő fontos momentuma a tervezett szobor felállítása volt. Sajnálatos, hogy Duka doktor az 1906. szeptember 30-ai szoboravatáson idős kora és megromlott egészsége miatt személyesen már nem tudott megjelenni, de őt, illetve az angol orvosokat képviselve korábban említett fia, dr. Duka Albert szólt az ünneplőkhöz. „Szavait rokon-szenves figyelemmel hallgatták és megtapsolták azért a kijelentéséért – olvasható a híradásban –, hogy már atyja ösztönzésére is mindig hirdette, ahol csak alkalma volt, Semmelweis dicsőségét. Tette ezt Ausztráliában és Dél-Afrikában is, hol mint katonaorvos, sebészi szolgálatot teljesített.”⁵⁵ (Ezen eseményről az *Orvosi Hetilap* is közölt beszámolót, méltóbb is lett volna innen idézni a fenti mondatokat, azonban a közlemény Duka Tivadar fiát sajnálatos tévedéssel Gyulaként említi.⁵⁶)

Duka akadémikus Görgői- és Semmelweis-missziói mellett mindenképpen ki kell emelni a Kőrösi Csoma Sándorral kapcsolatos és mindmáig elismert tudományos küldetését. Katonaorvosi szolgálata során Duka Tivadar bejárta a Közel- és Távol-Kelet számos

48 Gaál Gyula: Két katonaorvos. *Krónika*. 1988. 5-6. sz.: 26.

49 *Gyógyászat*. 1894: 421.

50 A Kisfaludy-társaság ünnepe. *Vasárnapi Újság*. 1896: 367.

51 Vö. Kapronczay Károly: A Semmelweis-szobor története. *Orvosi Hetilap*. 1987: 1475.

52 Kapronczay Károly: Megemlékezés Duka Tivadarról. *Orvosi Hetilap*. 2000: 2612.

53 Gortvay György: Semmelweis és Lister kapcsolata. *Orvosi Hetilap*. 1965: 175.

54 Tuszka Ödön: Semmelweis egy barátja: C. H. F. Routh. *Gyógyászat*. 1909: 882-884.; az idézetek forrása: p. 884., 883.

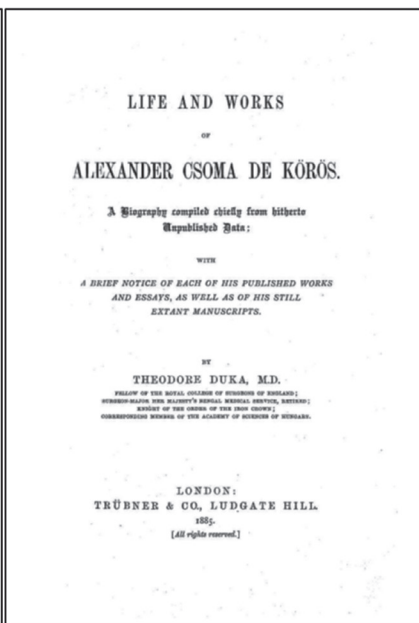
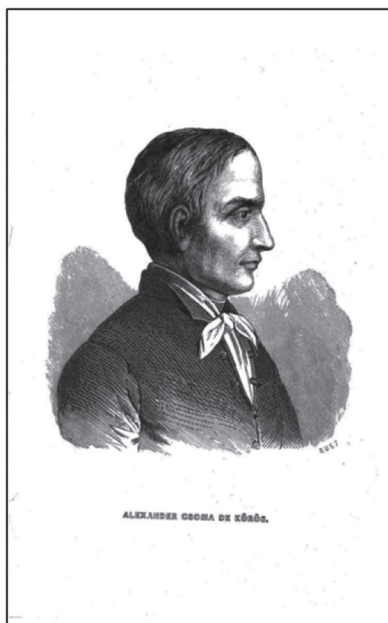
55 A Semmelweis-ünnep. *Az Újság*. 1906. október 1.: 2.

56 A Semmelweis-ünnepségen résztvevő külföldi vendégek beszédei. *Orvosi Hetilap*. 1906: 953.

vidékét, hosszabb időt töltött Calcuttában és Darjeelingben is, ahol néhány évtizeddel korábban a híres utazó, kelet-kutató, Kőrösi Csoma Sándor (1784-1842) a magyar nép gyökereit kívánta feltérképezni. Csoma munkásságának köszönhető a tibeti kultúrát leíró tibetisztika tudományterületének megteremtése, nemzetközi szinten maradandót alkotott a tibeti-angol szótár összeállításával. A tudománytörténet egyik kevésbé széles körben ismert érdekessége, hogy maga Kőrösi Csoma Sándor is foglalkozott a keleti medicina kutatásával.⁵⁷ Duka Tivadar fontos erkölcsi kötelességének tekintette Kőrösi Csoma Sándor életrajzának megírását, szellemi örökségének megismertetését, Indiában maradt hagyatékának összegyűjtését. Csoma életrajzát magyar és angol változatban 1885-ben jelentette meg⁵⁸, a kutatási során általa összegyűjtött relikviákat pedig a Magyar Tudományos Akadémiának ajánlotta fel. A Csoma-biográfia tudományos értékét bizonyítja, hogy angol nyelvű változatát 1972-ben Új Delhiben újra kiadták.⁵⁹ Baktay Ervin szakmai értékelése szerint pedig „Az első [értsd Kőrösi Csoma Sándor első életrajzát], Csoma születésének

századik évfordulójára, 1884-ben, Duka Tivadar írta meg. Övé a legnagyobb érdem: elsőül gyűjtötte össze a Csomára vonatkozó adatokat kitartó, igen nagy nehézségek árán.”⁶⁰

61

A sajtóban megjelent tudósítás szerint Duka már az 1860-as évektől tudatosan gyűjtötte Csoma hagyatékát, még 1864-ben került Duka jóvoltából az Akadémiára számos „különféle hindu, arab, maláji, sinai nyomtatvány, — úgyszintén ott elhalt hírnevű utazó hazánk fia, Kőrösi Csorna Sándor több kézirata eredetiben és másolatban; a többi közt Buddha neveinek sorozata angol magyarozással”.⁶² Az Akadémia 1864. november 14-ei ülésén Csengery Antal (1822-1880) akadémikustárs olvasta fel Duka

Az értekezés a Budapesti Szemlében is megjelent még abban az esztendőben. Az adományok között azonban nem csupán írásos emlékek voltak, hanem például az a díszes szekrény is, amelyben Csoma iratait tárolta.⁶⁴ Az úgynevezett Csoma-gyűjteményt jelenleg az Akadémiai Könyvtár Keleti Gyűjteményében őrzik, illetve teszik hozzáférhetővé a kutatás számára. A jeles „hazánk fia” emlékének méltó ápolását azonban nem csupán a címéliumok megőrzésével szolgálta, hanem arról is gondoskodott, hogy a késő utókor számára fennmaradjon a Csoma-kultusz, életének és tudományos működésének emléke mindenkori a magyar kulturális örökség integráns része legyen. Ezt a célt

57 Szállási Árpád: Kőrösi Csoma és a tibeti orvoslás. Orvosi Hetilap. 1984: 2941-2943.; Duka Tivadar: Life and works of Alexander Csoma de Kőrös. London: Trübner; 1885. p. 201-206. URL: <https://mek.oszk.hu/07000/07014/> (letöltés dátuma: 2025. október 29.)

58 Duka Tivadar: Life and works of Alexander Csoma de Kőrös: A biography compiled chiefly from hitherto unpublished works and essays, as well as of his still extant manuscripts. London: Trübner; 1885.; uő: Kőrösi Csoma Sándor dolgozata. Összegyűjtve és életrajzzal bevezetve. Budapest: Akadémia; 1885.

59 Szilágyi Ferenc: Kőrösi Csoma Sándor élete nyomában. Budapest: Gondolat; 1987. p. 252.

60 Baktay Ervin: Kőrösi Csoma Sándor. Budapest: Gondolat; 1962. p. 5.

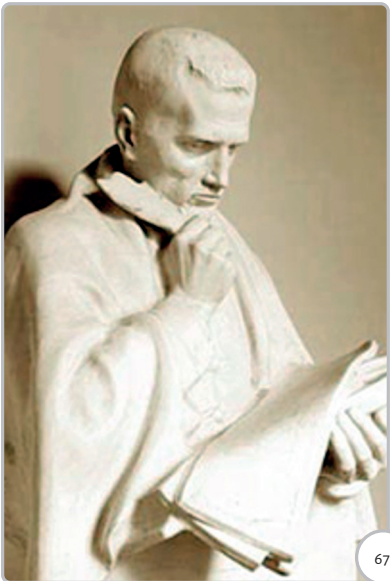
61 Duka Tivadar: Life and works of Alexander Csoma de Kőrös. London: Trübner; 1885. URL: <https://mek.oszk.hu/07000/07014/> (letöltés dátuma: 2025. október 29.) (A MEK-ben található digitalizált másolat eredetije gróf Apponyi Sándor, híres magyar bibliofil lengyeli könyvtárának példánya volt.)

62 Tanodai Lapok. 1864: 563.

63 Gyógyászat. 1864: 943.

64 Terjék József: Kőrösi Csoma-dokumentumok az Akadémiai Könyvtár gyűjteményeiben. Budapest: MTA Könyvtára; 1976. p. 3.

szolgált az, hogy a Magyar Tudományos Akadémia tagjaként 1897-ben kétezer korona összegű alapítványt hozott létre és alapító okiratában kikötötte, hogy az Akadémia minimum három évente rendezzen tudományos ülést a halhatatlan magyar tudós tiszteletére.⁶⁵ Emellett kevésbé ismert tény, hogy Duka Tivadar volt az, aki először felvetette, hogy az Akadémia épületében szobor emlékeztessen Kőrösi Csoma Sándorra. A jelenleg az MTA Könyvtár és Információs Központ Keleti Gyűjteményénél található szobor Holló Barnabás (1865-1917) alkotása, amely Rust József (1860-1935) adományából és Stein Aurél (1862-1943) ügybuzgó támogatásával készült már Duka halála után, 1909-ben. A brüszti bronz másolata a Bengáli Ázsiai Társaság székházában található, és 1910-ben állították fel.⁶⁶

67

65 Tizedik Akadémiai ülés. Harmadik összes ülés. 1899. február 27-én. Akadémiai Értesítő. 1899. 3.: 148.; A M. T. Akadémia ügyrendje. Magyar Tud. Akadémiai Almanach. 1914. Budapest: MTA; 1914. p. 59.

66 Kelecsényi Ágnes: Kőrösi Csoma Sándorral kapcsolatos Stein-dokumentumok az MTA Könyvtárában. Magyar Tudomány. 2010. 1.: 29.

67 Holló Barnabás: Kőrösi Csoma

Duka Tivadart számos tudományos társaság tisztelhetette tagjai között, ezek nagyobb része orvostudományi volt, a Buda-pesti Királyi Orvosegylet 1864. október 14-én és 22-én tartott évi nagygyűlésén fogadta levelező tagjául⁶⁸, szervező bizottsági tagja volt a „British Association for the Advancement of Science” 1864. szeptember 15-ei, Bath-ban megrendezett nagygyűlése Föld- és népismereti szekciójának. Ezen minőségében hívta meg előadónak Vámbéry Ármint (1832-1913); közreműködésükkel olyan élénk szakmai diskurzus alakult, hogy a szervezet elnöke Sir Roderick Murchison (1792-1871) „Zealous Hungarian”-nek (lelkes magyarnak) nevezte őket.⁶⁹ Katonaorvosi szolgálata után Londonba visszatérve rövid időn belül megbízták a Royal Asiatic Society of Great Britain and Ireland⁷⁰ és a volt alma mater, a St. George’s Hospital irányító testületeiben való közreműködéssel⁷¹.

De hazája sem feledkezett meg róla, akadémiai levelező és tiszteleti tagsága mellett – mint 1848-as volt honvédtiszt a londoni (részben 1849-es emigráns) magyarság – magyar egylete érdekeinek képviselőjéért és tudományos érdemei elismeréséül Ferenc József (1830-1916, ur. 1848-1916) 1883. június 16-án a III. osztályú vaskorona-renddel tüntette ki.⁷²

Sándor. A Csoma-gyűjtemény. URL: https://konyvtar.mta.hu/index.php?name=v_3_2_1_csoma (letöltés dátuma: 2025. október 25.)

68 A Buda-pesti kir. orvosegylet folyó év oct. 14 és 32-én tartott évi nagygyűlése. Orvosi Hetilap. 1864: col. 731.

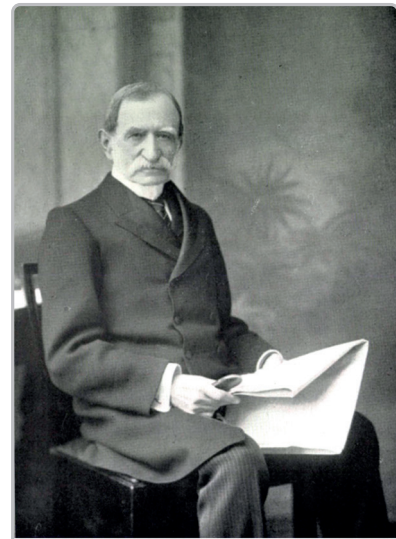
69 Vasárnapi Újság. 1864: 419.

70 Paczolay Gyula: Duka Tivadar. Budapest: Akadémiai Kiadó; 1998. p. 8.

71 Stein Aurél: Duka Tivadar emlékezete. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia; 1913. p. 21.

72 Budapesti Közlöny. 1883. június 26. p. 1.; Gaál Gyula: Két katonaorvos. Krónika.

Az 1899/1890-es tanévben pedig a pesti egyetem iktatta tiszteletbeli doktorai közé.⁷³

Duka Tivadar

74

Tudományos életműve ezáltal méltán örökítődött az utókorra, tisztségei, elismerései mellett kiterjedt publikációs tevékenysége, kéziratok hagyatéka még a mai kutatók számára is új kincseket, felfedezéseket rejt. Nyomatásban megjelent irodalmi munkásságának bibliográfiáját Paczolay Gyula könyvében olvashatjuk (p. 118-127.), közleményei a történelem, az orvos- és természettudomány, a nyelvészet irodalom és vallás (ebbe nem számolva bele a Kőrösi Csoma Sándorról írott műveket) szakirodalmát gyarapítják, de számos írásában állított emléket valamely tudóstársának, illetve jeles tudományos egyletek, szervezetek konferenciáinak.

Családi hagyományait, nevelését és felesége kötődéseit is követve azonban aktívan bekapcso-

1988. 5-6. sz.: 26.

73 Győry Tibor: Az orvostudományi kar története. Budapest: Királyi Magyar Egyetemi Nyomda; 1936. p. 806.

74 Stein Aurél: Duka Tivadar emlékezete. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia; 1913. előzőkold

lódott a protestáns vallási közélet szervezeteibe is, 1884-ben a Brit és Külföldi Bibliatársaság (British and Foreign Bible Society) elnökségének lett tagja. A Keresztyén Ismeretek Terjesztésére Alakult Szövetség fordítási bizottságához csatlakozva pedig jelentős mértékben járult hozzá Szász Károlylyal (1829-1905), a Dunamelléki Református Egyházkerület püspökével együttműködve a protestáns (Károli Gáspár-féle) bibliafordítás új kiadásának megalkotásában és megjelentetésében, melynek költségeit a Brit és Külföldi Bibliatársaság vállalta magára. A revideált Ószövetség próbakiadása 1898-ban, a teljes Biblia 1908-ban jelent meg.⁷⁵ A hazai protestáns közösség 1890-ben a Károli-Biblia megjelenésének 300. évfordulóját ünnepelte, melynek keretében

Göncön 1890. szeptember 14-én a református templom kertjében leplezték le Mátrai Lajos György (1850-1905) Károli-szobrát. A fel-emelő alkalomból a Brit és Külföldi Bibliatársulat képviselőjében Duka Tivadar tartott beszédet, melyben kiemelte: „Szokás itt-ott állítani, hogy Európa felvilágosodott civilizációjának nincs többé szüksége a Szentírásra. Kérdem, hol az a tudomány vagy

75 Paczoly Gyula: Duka Tivadar. Budapest: Akadémiai Kiadó; 1998. p. 76-77.

philosophiai könyv, mely példányainak számát egy százezredik részben is megközelítené? S dacára minden kisebbítő és sokszor kíméletlen és igazságtalan kritikának, az emberiség millióinak legkedvesebb olvasmánya Jézus élete és oktatásai, mert mondjanak bármit az ellenvéleményűek, az emberi társadalom, szabadság és polgárosodásnak alapja, melyet ők is élveznek, a szeretet és a fiúság vallásának kijelentése.”⁷⁶

Duka Tivadar életének sommás összegzésül Stein Aurél gondolatát idézem: „A pietas – a szó igaz értelmében – ez volt erőteljesen kifejezett vonása Duka jellemének. Kegyeletes ragaszkodás azokhoz, a kiknek törzséből fakadott; ragaszkodás a régi hazához, a melyben született és a hol ifjúságát töltötte.”⁷⁷ Igazi világpolgár volt, aki kiterjedt (latin, német, szláv (szlovák), francia, angol, hindusztáni, olasz, arab és perzsa)

76 Beszéd, melyet dr. Duka Tivadar mint a Londonban székelő Brit és Külföldi Bibliaterjesztő Társaság Központi Választmányának küldöttje a Károli-ünnepség alkalmából tartott Göncön 1890. szept. 14. napján. Budapest, 1890. Idézi: Fabinyi Tibor: Két nemzet tudósa – Duka Tivadar. Credo: Evangélikus Műhely. 200. 3-4. sz.: 30.

77 Stein Aurél: Duka Tivadar emlékezete. Budapest: Magyar Tudományos Akadémia; 1913. p. 2.

nyelvtudásának⁷⁸, világjobbító szándékainak, igaz hazafiságának és tudományos szakmai érdemeinek köszönhetően az élet számos területén munkálkodott itthon és külföldön a magyar kultúra érdekében, közvetítő volt Kelet és Nyugat, Magyarország és széles e világ között. Kalandos életét, hazájához való hűségét, tudományos munkásságát megismerve mi is elmondhatjuk Görgei tábornok szavait, melyet Duka halálakor hitvesének, özvegyének írt: „Úgy látható, hogy a mindennapi mértéket messze túlhaladó értékű és jelentőségű élet volt az, amely a kis Sáros megyei faluban, Dukafalván kezdődött és az angol tengerpart csendes villatelepén, Southbouneban fejeződött be, vele a legnagyobb kincset az igaz és derék barátot temettem el.”⁷⁹ Születésének és a Magyar Tudományos Akadémia megalapításának 200. évfordulója esztendejében méltó, hogy mi is megemlékezzünk a magyarság, a tudomány és a kultúra ezen „igaz és derék barátai”-ról.

78 Duka Tivadar. Hazánk s a Külföld. 1868: 498.

79 Vida Mária: Duka Tivadar (1825-1908). Két nemzet szolgálatában. Orvostörténeti Közlemények. 86. Budapest: Semmelweis Orvostörténeti Múzeum, Könyvtár és Levéltár: Magyar Orvostörténelmi Társaság; 1979: 10.

REFLEXIÓ EGY VITAINDÍTÓ GONDOLATRA

GACSÁLYI-TÖLGYESI ÁGNES
elnök, Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetsége
tolgyag@gmail.com

Amikor idén tavasszal közlésre megkaptam kollégáink, Eötvös Matyi írását – mely júniusi lapszámunkban meg is jelent –, azonnal elhatároztam, hogy reflektálok az akkor felvetett gondolataira. Nem csupán azért, mert jelezte, hogy vitaindítónak szánta sorait – ez már önmagában kedvemre való volt, hiszen a rovatot, amelyben írását leközlöttük, épp erre hoztuk létre! Az Elmondom hát mindenkinek amolyan nomen est omen rovat, ahol mindenki nyíltan, bátran elmondhatja, hogyan gondolkodik hivatásunkról, a napi munkánk alapját jelentő tudományterületről. No, gondoltam, ha nem is vitázni fogok, de leírom sorai hatására született gondolataimat és válaszolok írásában felvetett kérdéseire. Aztán a napok sodrásában elhalványult a hirtelen született szándék. Új témák, új feladatok, új impulzusok..., és már el is felejtettem, mit is akartam írni.

A napokban aztán elém sodort a virtuális szél egy hírt:

„A Nemzetközi Élettani Unió (International Union of Physiological Sciences, IUPS) 2025 szeptemberi, frankfurti világkongresszusán DR. HEGYI PÉTER, a Semmelweis Egyetem Transzlációs Medicina Központjának igazgatója, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, valamint az Academia Europaea Budapesti Tudásközpontja (Budapest Knowledge Hub) vezetője tartotta a rangos Robert F. Pitts Award Lecture előadást.”¹

Orvosi könyvtárosként minden egészségügyet, orvoslást érintő hírre fogékony vagyok. Szakmám

sajátja az is, hogy azonnal kutatást indítottam, mert a fent idézett hírben három kérdés is felmerült bennem:

1. Ki az a dr. Hegyi Péter?
2. Mi az a transzlációs medicina?
3. Ki az a Robert F. Pitts, akiről ilyen rangos eseményt neveztek el?

Ahogy a világháló gazdag kínálatából sorra választ kaptam kérdéseimre, körvonalazódni kezdett egy gondolatsor, amely egyben előhozott valamit abból, amit az említett vitaindítóra készültem írni. Kicsit átrendezve, másfelé kanyarogva – ami talán jót is tett a mondandómnak –, de végül összeállt a rend.

Nézzük csak:

● DR. HEGYI PÉTER

magyar kutatóorvos, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, a Pécsi Tudományegyetem Transzlációs Medicina Intézet intézetvezető egyetemi tanára, a Semmelweis Egyetem Transzlációs Medicina Központjának igazgatója, az Európai Tudományos Akadémia (AE) tagja, illetve 2019-től az AE Klinikai Osztályának elnökhelyettese². Közös tudástárunk, a Wikipédia még rengeteg információt közöl róla – pl. hogy 2017-ig nemzetközi labdarúgó-játékvezető és asszisztens volt, hogy Magyarországon, Angliában és Európa több országában százat is meghaladó számú előadást tartott a labdarúgás játékszabályairól, a játékvezető szerepéről, vagy hogy 8 évesen már néptáncolt, mellyel való kapcsolata az általa szervezett konferenciákon napjainkban is visszaköszön, ilyenkor szinte mindig ő is színpadra lép –, no de sokrétű,

színes egyéniségéből nekünk most tudományos életpályája jelenti mondandóm relevanciáját.

● TRANSZLÁCIÓS MEDICINA

Az alapértelmezés szerint az alap- és klinikai kutatások eredményeinek (alapkutatási, meta-analízis, kohort analízis, klinikai vizsgálat) mihamarabbi visszajuttatása a betegellátásba.³

A forrást idézve: „Az elméleti és a klinikai, az alapkutatási és a gyógyítási potenciál ilyen összekapcsolása csakúgy, mint maga a transzlációs gondolkodás jelenleg nemcsak Magyarországon, hanem régióinkban, Kelet-Közép-Európában is egyedülálló. A transzlációs modell, egybefűzve a klinikai és az alapkutatások rendszerét olyan kérdésekre keresi célzottan a választ, amelyek a klinikumban a betegellátás során merültek fel, így eredményezve a populáció érezhető egészségügyi javulását.

A rendszer egyik legfőbb előnye, hogy az alapkutatási eredményeket azonnal át lehet konvertálni klinikai alkalmazássá, másik a multidiszciplináris jelleg, azaz a különböző tudományterületeket összehangolva (informatika, statisztika, adatmenedzsment, általános menedzsment és adminisztráció) operatív módon támogatja az egyes orvostudományi szakterületek elméleti és klinikai kutatását” – olvasható az idézett hivatkozásban.

Itt engedtessek meg nekem zokon venni, hogy a felsorolásból (itt is, mint annyi más, érzésem szerint indokolt helyen) hiányoznak az orvosi könyvtárak mint tudományos műhelyek, ahol az említett kutatási eredményekből született publikációk feldolgozásra, rendszerezésre és szolgáltatásra

kerülnek. Hiszen ez is fontos állomása annak a folyamatnak, ahol a gyógyítást célzó kutatómunka eredményei visszajutnak a betegágyhoz.

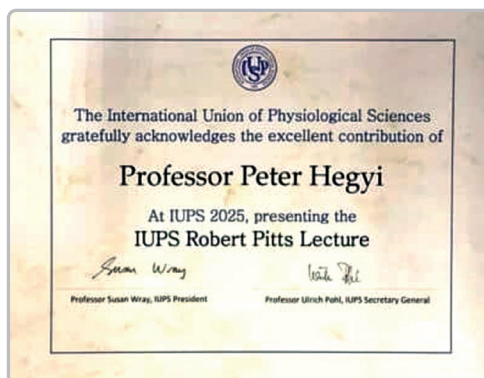
„A translációs medicina legkiválóbb nemzetközi központjai, ahol elsőként intézményesítették az orvostudomány translációs szemléletét a National Institute of Health (NIH) és a Harvard Clinical and Translational Science Center. De ma ilyen központok találhatóak például Cambridge-ben és Oxfordban is. Ma ők uralják a világ kutatási potenciáljának nagy részét, közleményeik a legjelentősebb tudományos folyóiratokban jelennek meg. Kelet-Közép-Európában, azon belül Magyarországon sem volt ilyen platform. A Pécsi Tudományegyetem Közép- és Kelet-Európában elsőként intézményesítette a translációs medicinát és 2016 januárjában létrehozta a Transzlációs Medicina Központot” – írja tovább az idézett forrás. Ez az intézmény már lassan tíz éve működik, gondoltam, illik tudnunk erről is.

● **ROBERT F. PITTS** (1908-1977) amerikai élettan-kutató, aki úttörő munkát végzett a vesék savbázis egyensúlyban betöltött szerepének feltárásában. A róla elnevezett Emlékelőadói Programot 1978-ban alapították, amikor Robert Pitts számos barátja és tisztelője alapot hozott létre a kiváló fiziológus emlékére. Az előadót a Nemzetközi Élettani Tudományok Uniójának Vesebizottsága választja ki, a Cornell Egyetem Orvosi Kara Élettani Tanszékének tanszékvezetője hivatalból jár el. Az előadást mindig a Nemzetközi Élettani Tudományok Kongresszusán tartják meg. Ez a világ élettannal foglalkozó közösségének egyik legnagyobb megtiszteltetése, és a prezentációra a kongresszus szervezőbizottsága kéri fel az előadókat. Az erre az alkalomra létrehozott elismerést, a Robert F. Pitts Lecture

Awardot – az egyik legrangosabb díjat a nemzetközi élettani kutató közösségben – 1978 óta négyévente adják át a tudományág kiemelkedő kutatóinak.

Itt térek vissza a bevezetőben említett alaphírrre, a Nemzetközi Élettani Unió (IUPS) 2025-ös világgongresszusára, ahol az idei díjazott, DR. HEGYI PÉTER professzor tartotta a kiemelt Robert F. Pitts Award Lecture előadást, melyben huszonöt évnyi, a hasnyálmirigyevezetékek iontranszport mechanizmusainak megértését célzó kutatómunkáját összegezte.

„A translációs medicina körforgásának lényege, hogy a kérdéseket a betegágy mellett fogalmazzuk meg,

a kép forrása: <https://www.facebook.com/photo/?fbid=1208880184609661&set=pcb.1208880234609656>

ezt kövesse a tudományos aktivitás, majd a felhalmozott tudást, megfelelő kommunikációval kell visszaforgatni a betegellátásba” – fogalmazott Hegyi Péter. Hozzátette: „a kommunikáció része a betegek oktatása – annak megértése például, hogy miért fontos az adott gyógyszer bevétele – éppúgy, mint az, hogy az információk befogadható módon eljussanak a gyakorló orvosokhoz vagy éppen a döntéshozókhoz.” Saját értelmezésem szerint a transláció tehát a medicina GPS-e, mely a betegség felfedezésétől visszavezeti a kutatót a betegágyig, útba ejtve a világhálót, ahol közkinccsé teszi gyógyítást segítő felfedezéseit.

És itt újra visszakanyarodok az említett hírrre, ami elindította a gondolataimat, elsőként egy olyan megállapítást idézve, amely a Medical Online-ban jelent meg 2021. aug. 03-án: „A Semmelweis Egyetemen egy olyan translációs medicina-modellt dolgoztak ki, amely felgyorsítja a legújabb tudományos eredmények egészségügyben történő hasznosítását.”⁴

Talán elfogult vagyok, de felmerült bennem, hogy mi, orvosi könyvtárosok is érintettek vagyunk (lehetünk) ebben a témában. Hiszen – ahogy a fentebb leírtakból megtudhattuk – a legújabb tudományos eredmények egészségügyben történő hasznosításához vezető út igen fontos lépése, hogy eljussanak az érintettekhez ezek az eredmények. Ennek persze első feltétele, hogy a kutatók le is írják kutatásuk összegzését! Itt újabb forrást kell idéznem: Dr. Klivényi Péter, a Szegedi Tudományegyetem Neurológiai Klinika tanszékvezető egyetemi tanára előadást tartott 2025. március 24-én a szegedi Városházán. Beszélgetőtársa Dr. Széll Márta, a Szent-Györgyi Albert Klinikai Központ Orvosi Genetikai Intézetének tanszékvezető egyetemi tanára volt. Ebben a beszélgetésben is elhangzott, hogy a tudomány fejlődésének nélkülözhetetlen lépése, hogy a kutatók minden eredményt leírjanak, publikálják azokat.⁵

Évente hozzávetőleg 1,4 millió tudományos közlemény jelenik meg világszerte. Ebben az információtengerben eligazodni, megtalálni az adott keresés számára releváns szakirodalmat rutinos keresőtechnikát, célravezető kulcsszavak használatát, de leginkább türelmet és sok-sok időt igényel. Orvosi könyvtárainkban mindez a napi munka szerves része. Ehhez jön még a szaktudás,

a sokszintű képzettség, a tapasztalat és – amennyiben az eddigi felsoroltak sem hoznak eredményt – az a kapcsolati tőke, amelyet a MOKSZ közössége jelent. Arra a bizonyosságra gondolok, hogy senki nincs egyedül, hogy a szerényebb állománnyal rendelkező könyvtárainkban is bátran fogadhatják a felhasználói kéréseket, mert egy működő, támogató közösséget tudhatnak maguk mögött / mellett, ahonnan mindig érkezik segítség.

A könyvtári szolgáltatások változása, szélesítése nem kis kihívást jelent, különösen a szerényebb szakmai paraméterekkel rendelkező bibliotékáinknak. Napjainkban új tudományterületek bontakoznak ki, új fogalmak ütnek fel fejküket, amelyeket az orvosi könyvtárakban dolgozóknak ismerniük kell, hogy minőségi segítséget tudjanak nyújtani a hozzájuk fordulóknak. Az AI térhódításával például könyvtárosaink egyre bátrabban használják a mesterséges intelligencia kínálta lehetőségeket. Legyen az egy levél, egy statisztikai elemzés, de akár egy problémamegoldó ötletelés, az AI érezhető mennyiségű időt takarít meg az említett munkafolyamatok elvégzésekor. Egy másik jó példa az új tudományokban elfoglalt pozícióink megerősítésére a nyílt tudomány (Open Science), amely számos kapcsolódási pontot kínál civilek és kutatók között, ahol – ahogy Gaálné Kalydy Dóra, az MTA Könyvtár és Információs Központ általános főigazgató-helyettese egy vele készült interjúban megfogalmazta – „a könyvtárak hidat, kapcsolatot jelentenek kutatók, tudósok és az önkéntesek között.” Kifejtette: „Azok a projektek, amelyek aktívan kihasználják a könyvtárakban rejlő potenciált, sokkal jobb eredményre jutnak, mint a „magányos” közösségi tudományos projektek.”⁶

És hogy hogyan kapcsolódik mindez a látszólag szerteágazó eszmefuttatás kollégám tavaszi vitaindítójához? Nos, tulajdonképpen csak az ott feltett két kérdésre készültem válaszolni, tudniillik, hogy „merre tovább kórházi könyvtárak?”, meg hogy „van-e okunk optimistának lenni?” Előbbire – fenti gondolatfoszlányaimon túl – a jövő hozza el a választ, utóbbira határozott IGEN-t kell mondanunk! Mi mást is tehetnénk? Ha mi sem hiszünk munkánk létjogosultságában, könnyen kirotál minket a történelem emlékezete, ami hatvanöt éves múltunkat tekintve megengedhetetlen veszteség lenne! Igen, tudom, hogy vannak fájdalmas kudaraink. Ilyen – többek között – a valóban nagymúltú Péterfy Utcai Kórház könyvtárának sorsa, ami azért is szomorú emlék, mert a MOKSZ nevében felajánlott megoldási javaslatokra választ sem kaptam a kórház vezetésétől. Ez nyilván azt jelenti, hogy az ott őrzött állomány az enyészete lett, ezzel egy nagyszerű könyvtárunk története véget ért. Ez az eset jól példázza, hogy mennyire meghatározó a fenntartó hozzáállása saját tudományos könyvtárához, egyben a tudományos tevékenységhez. Viszont e szomorú történet folyományaként újjászületett egy másik, patinás könyvtárunk, az NNGYK Könyvtára, Gulyás Gabi kolléganőnk áldozatos, embert próbáló munkája nyomán. Szomorkodhatnánk azon is, hogy a hosszú évtizedeken át jól működő székesfehérvári megyei kórház könyvtárának három státuszából mindössze egy négyórás maradt (és sok további könyvtárunkból még annyi sem!) – de az legalább maradt! Az új, nagyon szimpatikus, tette kész kolléganő Szendrődiné Balogh Edit, aki az OK idei első lapszámában be

is mutatkozott. Vagy jó példaként említem a székszárdi kórház könyvtárát is, ahol hosszú idő után egy rendkívül agilis, tervekkel, jövőképpel rendelkező kolléganő, Egléné Fekete Zsuzsanna vette kezébe a könyvtár ügyeit, ráadásul egy imponálóan támogató fenntartói közegben!

A MOKSZ elnökségében megélt tíz éves múltamra visszatekintve be kell látnom, hogy vannak tények, amelyekre civil szervezetként kevés a ráhatásunk. Ilyenek például fenntartóink saját, ránk nézve nem is feltétlenül meggondolatlanságból fakadó, sokkal inkább kényszerű szervezeti változásai, vagy státuszunk, bérezésünk, munkakörünk – alkalmanként hivatásunkhoz végletesen méltatlan feladatok ránk testálása. Mégis, vagy éppen ennek tudatában hiszem, hogy állandó nyitottsággal, okos, kreatív hozzáállással sokat tehetünk azért, hogy orvosi könyvtáraink képesek legyenek méltó helyüket megőrizni az orvostudomány hasznos műhelyeiként.

Sokat segíthet ebben a kapcsolatépítés társszervezetekkel. Elnöki tevékenységem eddigi két évében több fórumon volt alkalmam felhívni az egészségüggyel kapcsolatban álló szervezetek figyelmét az orvosi könyvtárak értékeire. A Magyar Kórházszövetség 2024. évi kongresszusán elhangzott előadásomban például arra hívtam fel a figyelmet, hogy az MKSZ honlapján olvasható, a szervezet munkáját támogató szervek, szervezetek hosszú listájában egyetlen szóval sem említik azt a hálózatot, melynek tagjai nap mint nap elhivatottan, nagy szakmai alázattal nyújtanak szolgáltatást az MKSZ valamennyi szintjén tevékenykedő egészségügyi szakembernek. Jogos lenne a kérdés, hogy azóta kiegészült-e a lista? Hát nem. És

akkor most keseregjünk emiatt? Dehogy! Inkább mondjuk el újra és újra, ahol csak alkalmunk nyílik rá, hogy kik vagyunk és mit tudunk. De, ami ennél is fontosabb, hogy mindennapi munkánkkal, hitünkkel tegyünk bizonyosságot szakmai kompetenciánkról, tudásunkról, kreativitásunkról és minden egyéb olyan képességünkről, amellyel az egészség ügyét szolgáljuk!

Források:

- (1) <https://semmelweis.hu/tmk/2025/09/24/magyar-kutato-kapta-a-vilag-egyik-legrangosabb-elettani-dijat/>
- (2) [https://hu.wikipedia.org/wiki/Hegy_C3%A9ter](https://hu.wikipedia.org/wiki/Hegy%C3%A9ter)
- (3) <https://tm-centre.org/hu/rolunk/a-transzlacios-medicina-fogalma>
- (4) <https://medicalonline.hu/>

- gyogytas/cikk/transzlacios_medicina__korforgas_a_tudomanytol_a_betegagyig
- (5) <https://www.youtube.com/watch?v=ioLC3byd-Fw>
- (6) <https://my.lib.pte.hu/kapocsa-tudashoz-a-konyvtar-hid-a-kutatocsoport-es-az-onkentesek-kozott-es-a-hidfokon-ott-allnak-a-konyvtarosok-interju-gaalnekalydy-doraval/>

BALASSA JÁNOS A MAGYAR PLASZTIKAI SEBÉSZET MEGTEREMTŐJE

MITYKÓ GYÖRGY
mityko.art@protonmail.com

Absztrakt

A tanulmány Balassa János (1814–1868) plasztikai sebészeti munkásságát elemzi a XIX. századi európai sebészeti környezet és a korabeli források tükrében. Kiemeli Balassa elvi és technikai újításait, amelyek a későbbi rekonstrukciós sebészet alapelveivé váltak, így a többrétegű rekonstrukciót, a béléspótlást, valamint a lebenyek késői zsugorodásának előrelátását.

Számos, ma is érvényes rekonstrukciós elv már Balassa munkásságában megfogalmazódott, és klinikai gyakorlatban is alkalmazásra került.

Kulcsszavak

Balassa János, XIX. századi plasztikai sebészet, orrrekonstrukció, szerkezeti rekonstrukció, lebenyek zsugorodása

János Balassa: The Founder of Hungarian Plastic Surgery

Abstract

This study examines the plastic surgical work of János Balassa (1814–1868) within the context of 19th-century European surgery and contemporary sources. It highlights Balassa's conceptual and technical innovations that later became foundational principles in reconstructive surgery, including multilayered reconstruction, lining substitution, and anticipation of flap contraction. Observations

derived from his practice demonstrate that several reconstructive principles still in use today were already formulated and effectively applied by Balassa in his clinical work.

Keywords

János Balassa, 19th-century plastic surgery, nasal reconstruction, structural reconstruction, flap contraction

Az ókortól kezdődően a plasztikai sebészet sokrétű fejlődésen ment keresztül, melyet a technológia fejlődése, a társadalmi változások és az esztétikai igény egyaránt meghatározott. A fennmaradt első sebészeti értekezés, az egyiptomi Edwin Smith-papirusz (i. e. 1700–1600 körül) korai rekonstrukciós plasztikai sebészeti módszereket is közöl. Indiában Sushruta sebészeti kompendiuma, a *Sushruta Samhita* (i. e. 1000–600 között) leírja az orr rekonstrukciót arcról vett lebeny segítségével. A precíz kivitelezéshez azonban szükség volt egy fontos adalékra: a fájdalomcsillapításra. Voltak különféle főzetek és keverékek, de sokszor így is a fájdalomtól ájult el a beteg. A fájdalommentesség a XIX. század nagy orvosi áttörése, amit az éteres altatás hozott el, mely gyorsan véget vetett a „brutalitás korának”, s megkezdődhetett a „precizitás kora”. Ez a század sorban hozta a biológia és az alkalmazott biológia, vagyis az orvostudomány szédítő új eredményeit. A patológia robbanásszerű fejlődése

és az aneszteziológia megjelenése a sebészet és a plasztikai sebészet jelentős fejlődését vonta maga után. Ekkorra a sebészet presztízs szakmává vált, s kinőtt a borbélysebészek okozta alulértékelttség árnyékából.

Ebben a korban született Balassa János (1814–1868), az egyik legsokegyéb polihisztor orvosunk, aki számos szakterületet kultivált. A sebészet minden ágával foglalkozott, és az éternarkózist is ő vezette be Magyarországon. Az újítások iránti fogékonyságát példázza, hogy az 1846. október 16-án Bostonban bemutatott éteres altatást kevesebb mint három hónappal később, 1847. január 11-én, elsőként alkalmazta az országban. Herevizsér (hydrokele) műtétet végzett, mely során a beteg 3 percig étergőzt lélegzett be, majd 3 percig érzéketlen volt.

Ez az adaptáció európai viszonylatban is gyorsnak számított. A narkózis bevezetése a háborús sebészetbe szintén Balassa nevéhez köthető (1848–49-es forradalom és szabadságharc).

A pesti orvoskar igazgatójaként eltörölte a hároméves sebészképzést, ezzel elősegítve a sebészet szakmai presztízsének emelkedését és integrálódását az orvosszakmák közé.

Reformjai számos szakterület, például a balneológia, az orvosi történelem, a gyermekgyógyászat, a törvényszéki orvostan és az államorvostan meghonosítását és oktatásba történő bevezetését eredményezték a képzésben.

„*Vivere aliis non sibi, constituit essentiam medici.*”

Kovács Mihály (1818–1892) portréja **Balassa János**ról, olaj, karton, 1851. A Budapesti Királyi Orvosegyesület volt székházából. Szerző és jogtulajdonos: MNM – Semmelweis Orvostörténeti Múzeum. Forrás: Wikimedia Commons. Licenc: Public Domain. Elérési hely: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Kov%C3%A1cs_Mih%C3%A1ly_Balassa_J%C3%A1nos.jpg

Azaz „Másoknak élni, nem magának, ez adja az orvos lényegét.” – írja *„De juvene medico”* (A fiatal orvostól) című értekezésében Balassa, melyet 1838-ban, orvosdoktorrá avatása alkalmából írt. Ez a magasztos betegközpontúság és hivatástudat az egész életét jellemezte.

Empátiával fordult a betegekhez, ami különösen fontos volt a

plasztikai sebészi tevékenységében, ahol a külsejük miatt gyakran társadalmi kirekesztettségben élőkön tudott segíteni. Minden szakmában jeleskedett, de szívéhez legközelebb a plasztikai műtétek, vagy ahogy ő magyarította, a képző-műtétek álltak.

Ezen a területen két jelentős könyvet is írt: 1863-ban jelent meg az Új műtét módozata az orrképzés

körül, majd 1867-ben *A képző-műtétek (Operationes Plasticae)*. Utóbbi az 1861. ápr. 15-én elhangzott akadémiai székfoglaló előadását tartalmazza, melyen 40 műtéti esetet mutatott be.

Balassa felismerte a posztoperatív megfigyelés fontosságát, és a műtétek után is nyomonkövette a betegek állapotát. 17 „*ajk-, szájzug- vagy pofahiányt pótló*” műtétje közül 14 „*teljes sikerrel lőn koronázva.*”

A modernkori magyar plasztikai sebészet iskolateremtő alakja, Zoltán János közlése szerint Balassa 40 műtétjéből a későbbi kontrollvizsgálatok alapján 36 bizonyult sikeresnek, melyeket 1860-tól kezdődően fotódokumentációval is kiegészített. Gondoljunk bele, mekkora teljesítményt jelentett ez a XIX. században.

„Legnevezetesebb képző-műtéteink közé soroljuk pedig a száj körülílieket azért, mert általuk a győgművészet kipótolja azon hiányt, mely a gyógygyakorlatra nehezül.” – Olvasható A képző-műtétekben.

Az ismertetett műtétek fele ezen a tájékon lett elvégezve. Közös jellemzőjük, hogy kiemelkedő esztétikai eredménnyel járnak, ami gyakran okozza a páciensek újjászületését. Mindez természetesen hat a modern gyógyászatban, de a XIX. században, Semmelweis és Lister tanainak elterjedése előtt igazi csúcsteljesítmény volt.

Egy 1848-as orvosdoktori értekezés (Horváth József) méltatja az ajakrákok hazai győgmódjának kiemelkedő színvonalát, és megemlíti, hogy az „*évekre ugyan ifjú, de tapasztalatra ősz Balassa János egyetemi tanár*” – mint írja – „*szinte bámulást gerjesztő képlő műtéteket leginkább e kőrnemben szereplő szenvedőknél honosította meg hazánkban.*”

Balassa több forradalmi módszere is feledésbe merült hazánk határain kívül, s azok későbbi újralfedezőihez köti őket a nemzetközi szakirodalom. Orrszárnyhiány pótlására a nasolabialis lebenyt használta, melyről így írt:

„Az orrszárnyképzés a szomszéd pofabőrrel egyike a legcsinosabb és leghálásabb műtéteknek, amely által az alakot érzékenyen sértő hiány egyenlített ki, a nélkül, hogy a pótlást eláruló hegtömeg maradna hátra”

Ezt az eljárást majd 80 évvel később fedezte fel újra az örmény származású amerikai plasztikai

sebész, Varaztad Kazanjian (1879–1974), illetve az olasz plasztikai sebészetet megalapító Gustavo Sanvenero Rosselli (1897–1974). A fizika törvényei alapján, ha fel akarunk építeni egy bármilyen szerkezetet, a stabilitáshoz szükség van vázra, kitöltőanyagra és a szerkezet külső formájának meghatározására. Ez igaz a plasztikai sebészetre is, és Balassa is felismerte ezt, amikor a homloklebenyből képzett orr összeesésének problémájára keresett megoldást. Először a francia szakirodalomból vett oszteoplasztikát alkalmazta, de a várt eredmény elmaradt. Végül saját módszert dolgozott

ki: az orr körüli hegszövetet preparálta, majd felvágás után nyeles lebennyé alakította (úgy mozdítható el a hegszövetet a helyéről, hogy az bőrcapcsolattal megőrizi vérellátását), s a lebenyeket közepben összevarrva létrehozta az orr belső „bélését”. Ezáltal a homloklebenyből pótoltt orr alakja tartós maradt.

A „bélés” pótlásának szükségességét több mint 50 évvel később a modern angol plasztikai sebészet atyjaként számon tartott Sir Harold Gillies (1882–1960) is felismerte és kidolgozta. A módszert Gillies emelte a modern rekonstrukció alapelvei közé.

Balassa János orr-rekonstrukciós műtéteinek bemutatása. Forrás: Balassa János: A képző műtétek (Operationes plasticae), Magyar Tudományos Akadémia, 1867. Digitalizált változat: REAL EOD. Licenc: Public Domain. Elérési hely: <https://real-eod.mtak.hu/1003/1/02609.pdf>

Balassa János orr-rekonstrukciós műtéteinek bemutatása. Forrás: Balassa János: A képző műtétek (Operationes plasticae), Magyar Tudományos Akadémia, 1867. Digitalizált változat: REAL EOD. Licenc: Public Domain. Elérési hely: <https://real-eod.mtak.hu/1003/1/02609.pdf>

Balassa János problémamegoldó képessége és virtuózitása a plasztikai sebészetben ötvöződött a leglátványosabban. Felismerte, hogy minden eset más, melyekre egyedileg kell adaptálni a műtéti technikát, figyelembe véve a beteg egyéni körülményeit és igényeit a rekonstrukció során.

„Végre nevezetesek az ajk-, száj- és pofaképző műkezelések, az anyaghiány változatos alakja és különböző terjedelme miatt, melyekre nézve a képzéshöz általános minta (schema) nem léteztén, a műtőnek kell mindeniknél új meg új modort teremteni.”

– fogalmazza meg Balassa a plasztikai műtétek legfőbb nehézségét A képző-műtétekben.

Mind a rekonstrukciós, mind az esztétikai plasztikai műtét lényeges pontja a hegygyógyulás. Balassa empirikusan ismerte és leírta a primer hegesedés fontosságát, és tudatában volt annak, ami ma is a plasztikai sebészet alapelve, hogy a szekunder hegesedés és a túlzott fibrózis rontja a formát és a funkciót. Élettani leírása korának józan, szövettani alapokon nyugvó magyarázata.

Balassa pontosan leírja a beültetett lebeny késői zsugorodását, és a lebenyek domborodásának, összehúzódásának mechanikáját:

„Minden újonnan képzett rész az elszigeteltségre túlnyomó hajlamos mutat; s így történik, hogy a lapos alpra áttett lebenyek széleiken behúzódnak, s középett annál inkább föltornyosodnak... és csak hónapok múlva lapúlnak ismét le.”

Ez a mai napig kritikus kérdés, mert a lágyrészek zsugorodása és a lebenyek késői viselkedése

Marastoni József (1834–1895) ábrázolása a Magyar Királyi Tudományegyetem Orvosi Karának professzorairól, litográfia, 1863. Kiadta az Orvostanhallgatók Segélyegylete, nyomtatták a Pollák testvérek. Álló sor balról jobbra: **Diescher János, Wagner János, Arányi Lajos, Semmelweis Ignác (összefont karral), Lippay Gáspár, Lenhossék József, Jendrássik Jenő, Nedelkó Döme, Linzbauer Ferenc, Wachtel Dávid, Stockinger Tamás.** Ülő sor balról jobbra:

Zlamál Vilmos, Sauer Ignác, Rupp János, Balassa János (könyvvel a kezében). Szerző és jogtulajdonos: MNM – Semmelweis Orvostörténeti Múzeum. Forrás: Wikimedia Commons. Licenc: Public Domain.

Elérési hely: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Professorenkollegium_Pest_Medizinischen_Fakultat_1863.jpg#mw-jump-to-license

meghatározó tényező a műtéti tervezésben, amiket Balassa már részletesen leírt.

Az orrképzés esetén Balassa az indiai módszert részesítette előnyben az olasszal szemben. Indiában Sushruta még arclebenyt használt, később azonban a homlok bőréből vették a lebenyt, amit az angol Joseph Constantine Carpue (1764–1846) adaptált és terjesztett el a nyugati orvosi gyakorlatban. Az olasz módszernek nevezett eljárás Gaspare Tagliacozzi (1545–1599) találmánya volt,

mely során a karból vették a lebenyt. Balassa azonban túl vastagnak találta a kar bőrét, továbbá meg akarta kímélni a beteget a 2-3 hétre felkötött kar okozta szenvedéstől.

Balassa részletesen írt az utókezelés és a varrattechnika fontosságáról, a korai varrateltávolításról, a műtéti terület kompressziójáról és a ragtapasz használatáról:

„a fölrgögzített lebeny odaforradásához nagy mértékben előnyösítőnek tapasztaltuk a lebeny gyöngéd helybenyomását, fő-

lébe illesztett finom tépetgomoly és ragtapasz-csíkokkal.” „az utóbánásban a gombostűk körül font fonalaknak idejekoráni (másod naponi) fölvtágására, a sebészi varratok mindnyájának és a tűknek harmad-negyed naponi kiszedésére helyzettünk nagy súlyt...”

A megfelelő varratszedés fontosságát hangsúlyozza az esztétikus gyógyulásért:

“úgyhiszszük, főleg ezen műeljárásnak kell tulajdonítunk...hogya hegedési folyam mindannyiszor képző-műtét-höz méltón...jött létre.”

Balassa János (1814–1868) fülkeszobra a Semmelweis Egyetem Transzplantációs és Sebészeti Klinika épületének homlokzatán. Giergl Kálmán és Korb Flóris tervei alapján, Budapest, Józsefváros, Palotanegyed, Baross utca 23–25. Szerző: Globetrotter19. Forrás: Wikimedia Commons. Licenc: CC BY-SA 3.0.
Elérési hely: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Statue_of_Balassa,_Transplant_and_Surgery_Clinic,_Semmelweis_University,_2016_Palotanegyed.jpg

Balassa felismerése, miszerint a sebészeti technika a szervezet gyógyulási mechanizmusait használja és szabályozza, ma is a plasztikai sebészet alapelve. Művei és klinikai megfigyelései azt bizonyítják, hogy számos ma

is érvényben lévő rekonstrukciós elv – a lebenyek zsugorodásának előrelátása, a belső bélés pótlása, a rekonstrukció többrétegűsége, az utókezelés elsődleges szerepe – már több mint másfél évszázaddal korábban megfo-

galmazást nyert. Balassa János képző-műtétei nem pusztán tudománytörténeti érdekességek, hanem a modern rekonstrukciós sebészet fogalmi rendszerének és gondolkodásmódjának korai előképei.

Irodalomjegyzék

Balassa János (1867): *A képzőműtétek (Operationes plasticae)*. A Magyar Tudományos Akadémia évkönyve XI/6. Magyar Tudományos Akadémia, Pest. (Eredetileg a Magyar Tudományos Akadémia 1861. április 15-én tartott ülésén előadva).

Benedek István (1978): *A gyógyítás gyógyítása. Orvosi és orvostörténeti tanulmányok*. Gondolat–Magvető Könyvkiadó, Budapest.

Berndorfer, Alfred (1958): John Balassa, the great Hungarian plastic surgeon of the 19th century. *Plastic and Reconstructive Surgery and the Transplantation Bulletin*, Volume 21. Issue 2. Pages 143–149. 2025. 12. 05-i megtekintés, *Plastic and Reconstructive Surgery* [on-line] <https://doi.org/10.1097/00006534-195802000-00008>

Gesztesi Tamás, Gesztesi Enikő (2016): Balassa János (1814–1868). *Valóság*, 59. évfolyam. 8. szám. 62–70. 2016. augusztus. 2025. 12.

04-i megtekintés, EPA azonosító: EPA-02924-00044-0080.

Harsányi László (2020): Balassa Emlékelőadás 2019 – Sebészet és innováció. *Magyar Sebészet*, 73. évfolyam. 1. szám. 3–15. 2025. 12. 03-i megtekintés, *AKjournals* [on-line] <https://doi.org/10.1556/1046.73.2020.1.1>

Ivanics György (szerk.) (2000): *Esztetikai plasztikai sebészet*. Springer Orvosi Kiadó Kft. és Professio Kft., Budapest.

Korbuly György (1937): Adatok az aether-narkosis magyarországi történetéhez. *Orvosi Hetilap*, 81. évfolyam. 36. szám. 924-927.

Markusovszky-Társaság (1924): *Az orvosi tudomány magyar mesterei*. Magyar Tudományos Társulatok Sajtóvállalata, Budapest.

Meller, Catherine, Choroomi, Sim (2024): The history of facial plastic surgeons. *Australian Jour-*

nal of Otolaryngology, Volume 7. January 12. 2024.

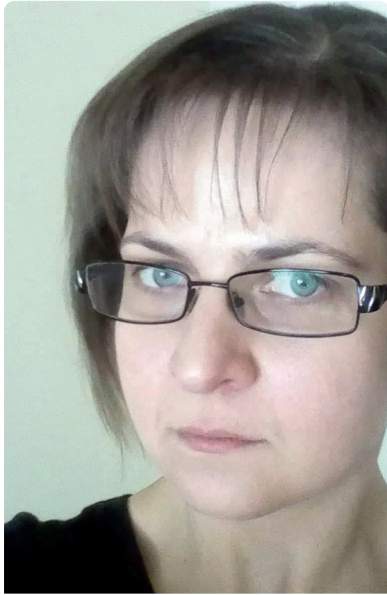
Molnár F. Tamás (2025): Balassa János és köre: Kortörténeti vázlat áttűnésekkel. *Orvosi Hetilap*, 166. évfolyam. 41. szám. 1634–1639.

Santoni-Rugiu, Paolo, Sykes, Philip J. (2007): *A History of Plastic Surgery*. Springer-Verlag, Berlin–Heidelberg–New York.

Shaye, David A. (2021): The history of nasal reconstruction. *Current opinion in otolaryngology & head and neck surgery*, Volume 29. Issue 4. Pages 259–264. August 2021. 2025. 12. 08-i megtekintés, *Current opinion in otolaryngology & head and neck surgery* [on-line] <https://doi.org/10.1097/MOO.0000000000000730>

Zoltán, János (1984): A plasztikai sebészet múltja és jelene hazánkban. *Honvédorvos*, 37. évfolyam. 1/2. szám. 15–22. 1984. január/június. 2025. 12. 04-i megtekintés, EPA azonosító: EPA-04906-00106-0030.

MÁTICS BERNADETT

Örömmel csatlakozom a MOKSZ szakmai közösségéhez és ezúton szeretnék röviden bemutatkozni. Mátics Bernadett vagyok, jelenleg az Országos Onkológiai Intézet könyvtárosaként dolgozom. Informatikus könyvtáros és művelődésszervező diplomámat 2002-ben szereztem az Eötvös József Főiskolán, majd 2006-ban okleveles művelődésszervező képesítésemet a Pécsi Tudományegyetemen. Legutóbb, 2022-ben

pszichológia BA szakon szereztem viselkedéselemző végzettséget a Pécsi Tudományegyetemen. Mindig is érdekelt az egészségügy működésének megismerése, így örömmel veszek részt a kutatások háttértámogatásában ezenkívül célom, hogy munkámmal hozzájárulhassak az intézeti tudományos munka minőségéhez. Hiszem, hogy a tudásmegosztás és az együttműködés fontos része a könyvtári hivatásnak.

A
2026.
ÉVRE IS
KÍVÁNUNK
MINDENKINEK
BÉKESSÉGET, EGÉSZSÉGET
ÉS TOVÁBBI ÉLÉNK ÉRDEKŐDÉST AZ
ORVOSI KÖNYVTÁRAK
IRÁNT!

Lapzártánk után érkezett a szomorú hír:

DR. SZABÓ SÁNDOR (1935-2025)

A MOKSZ-os könyvtárosok közül is sokunk tanára volt Dr. Szabó Sándor, az ELTE BTK Könyvtártudományi Tanszékének oktatója, az ELTE Tanárképző Főiskolai Kar Könyvtár Tanszékének sok éven keresztül tanszékvezetője, a tanszék szervezeti stabilitásának megteremtője. A bibliográfiák és tájékoztatási eszközök világába vezetett be minket, kezdve a „Petrik”-ektől és Szabó Károlytól a szaktájékoztató modern forrásaiig. A tanszéki értekezleteken és az órák előtti vagy utáni beszélgetésekben sokszor említette életének azt a viszonylag rövid időszakát, amikor az akkori „Medinfo”-ban dolgozott.

Szaktudása, szeretetreméltó személyisége szép emlékeket hagyott tanítványában, volt kollégáiban. Szomorúan búcsúzzunk Tőle tisztelettel és szeretettel, az OK következő száma részletesebb életrajzzal állít majd emléket Tanár Úrnak.

Az Orvosi Könyvtárak rovatainak tartalmi ismertetése | *Description of the Sections*

BESZÁMOLÓ | REPORT

Tudósítások szakmai eseményekről

ELMONDOM HÁT MINDENKINEK | SO I'LL TELL EVERYONE

Privát gondolatok hivatásunkról, világunkról

ELŐDEINK | PREDECESSORS

Visszatekintés már nem dolgozó, vagy már nem élő könyvtárosaink életútjára

ÉRDEKESSÉG | CURIOSITY

Könyvtárakkal, könyvtárosokkal, tudósokkal, tudományterületekkel kapcsolatos, egyedi nézőpontból összeállított írások

EREDETI KÖZLEMÉNY | ORIGINAL ARTICLE

Új, korábban máshol nem publikált tudományos eredmények bemutatása

ESEMÉNYEK | EVENTS

Tudósítások a MOKSZ által szervezett, vagy MOKSZ tagok részvételével lezajlott rendezvényekről

ÉVFORDULÓ | ANNIVERSARY

Neves egyéniségek, rangos események jubileumai az orvosi könyvtárak, az egészségügy, az orvostudomány területéről

HÍREK | NEWS

Rövid tudósítások a könyvtárüggyel, egészségüggyel, kórházüggyel kapcsolatos újdonságokról

HONLAP | WEBSITE

A MOKSZ honlapjának fejlesztéséről, újdonságairól szóló információk

INNEN-ONNAN | BRIEF COMMUNICATION

Beszámoló orvosi könyvtárakat, egészségügyet, orvostudományt érintő projektekről, eseményekről

KÉPZÉS, TOVÁBBKÉPZÉS | EDUCATION, TRAINING

Információk, tudósítások a MOKSZ által szervezett képzésekről, továbbképzésekről

KIÁLLÍTÁS | EXHIBITION

Beszámoló a MOKSZ tagjai által rendezett, vagy egészségüggyel, könyvtárral kapcsolatos kiállításokról

KÖNYVISMERTETÉS | BOOK REVIEW

Orvoslással, egészségüggyel kapcsolatos frissen megjelent, vagy ritkaságnak számító könyvek bemutatása

KÖZTÜNK ÉLNEK | LIVING AMONG US

Tudósítások környezetünkben élő népszerű, vagy kevésbé ismert, de az orvosi, egészségügyi, könyvtári szakterületen egyedi tevékenységet végző személyekről

LÉLEKHÚR | SOUL STRING

Az egészségügy területén dolgozó, de valamely művészeti ágban is otthonosan mozgó munkatársak bemutatása

MOKSZ | HMLA

Cikkek a MOKSZ egészségét érintő általános kérdésekről

NEKROLÓG | NECROLOGY

Emlékezés közelmúltban elhunyt munkatársaink életútjára

NÉVJEGY | INTRODUCTION

Bemutakozási lehetőség a MOKSZ könyvtárak munkatársai számára

ORVOSLÁSTÖRTÉNET | HISTORY OF MEDICINE

Érdekeségek az orvoslás, az ápolás, az egészségtudomány történetéből

ÖSSZEFOGLALÓ KÖZLEMÉNY | BRAINSTORMING

Egy adott kutatás (kutatási irányzat) által elért eredmények összegzése

ÖTLETBÖRZE | BRAINSTORMING

Könyvtáraink fejlődését, napi munkáját segítő tapasztalatok megosztása

REFERÁTUM | REVIEW

Tartalmi ismertetés cikkekről, művekről, az eredeti szerző eredményeinek, érveinek bemutatásával

TUDOMÁNYMETRIA | SCIENTOMETRICS

Újdonságok a tudománymetria témaköréből

SZERZŐI ÚTMUTATÓ | AUTHOR GUIDELINES

Az Orvosi Könyvtárak a MAGYAR ORVOSI KÖNYVTÁRAK SZÖVETSÉGE (MOKSZ) szakfolyóiratoként az érintkező szakterületeken készült tudományos közleményeket, ezen szakmai közösség életével, napi munkájával kapcsolatos cikkeket és érdeklődésére számot tartó híreket tesz közzé open access formában. Az egyes rovatok rövid bemutatása (ld. a borító hátoldalán) leendő szerzőink számára kínál fel lehetőségeket készülő publikációik céljának, műfajának megválasztásában.

Az Orvosi Könyvtárak – néhány indokolt kivételtől eltekintve – kizárólag máshol még nem publikált írásokat közöl. A szerkesztőség az elektronikus postacímére (ok.szerkesztoseg@gmail.com) megküldött kéziratokat úgy tekinti, hogy azok közrebecsátása minden feltüntetett szerző közös akaratával történik. A közlésre való elfogadás jogát a szerkesztőség fenntartja, az eredeti szövegváltozatokat – a szerzői szabadság és felelősség meghagyásával – szakmai és nyelvi szempontból lektorálja, a megjelent közlemények tartalmáért a szerzők felelnek.

Kérjük Tisztelt Szerzőinket, hogy nevük mellett munkahelyüket (amennyiben van) és elektronikus elérhetőségüket is tüntessék fel, a közlemény címét pedig magyar és angol nyelven szerepeltessék.

Az „Eredeti közlemények” rovatba szánt művek kéziratának emellett tartalmaznia kell:

- a cikk magyar és angol nyelvű rezüméjét (maximum 100-100 szó terjedelemben);
- a közlemény tartalmát tükröző 3-5 angol és magyar nyelvű kulcsszót;
- a közlemény végére rendezett jegyzeteket, a hivatkozott (szak)irodalom és a közölt képek forrásait.
- A jegyzetek tartalmazzák az azonosításhoz szükséges adatokat, formai szempontból pedig kövessék a Vancouver hivatkozási módszert.

Példák a különféle forrástípusok esetében:

• teljes könyv

Tringer L. A pszichiátria tankönyve. 5. átdolg. kiad. Budapest: Semmelweis; 2019. 604 p.

• könyvfejezet

Ashley M. Legal aspects of consent to treatment and the nature of malpractice claims in the United Kingdom In: Kay S, Wilks D, McCombe D ed. Oxford Textbook of Plastic and Reconstructive Surgery. Oxford: Oxford University Press; 2021. p. 1597-1604.

• folyóiratcikk (1-6 szerző)

Phimister EC, Hamel MB, Morrissey S, Rubin E. The Science behind the Study. N Engl J Med. 2022 June 2; 386 (22): 2138. DOI: 10.1056/NEJMe2206397

• folyóiratcikk (6-nál több szerző)

Richeldi L, Azuma A, Cottin V, Hessleringer C, Stowasser S, Valenzuela C, et al. Trial of a Preferential Phosphodiesterase 4B Inhibitor for Idiopathic Pulmonary Fibrosis. N. Engl J Med 2022 June 9; 386 (22): 2178-2187. DOI: 10.1056/NEJMoa2201737

• internetes forrás

Kirkman E, Watts S. Combat Casualty Care Research Programme. J R Army Med Corps. 2014 Jun;160(2):109-116. [letöltés dátuma: 2022. július 25.] URL: <https://militaryhealth.bmj.com/content/h60l2/109.long>. DOI: 10.1136/jramc-2014-000254

(A Vancouver hivatkozási módszerrel kapcsolatban részletesebben vö. The Medical Library Association Style Manual. Rev. September 2019. Chicago, IL: Medical Library Association; 2019. [letöltés dátuma: 2022. augusztus 17.] URL: <https://www.mlanet.org/page/style-manual>)

IMPRESSZUM

MEGJELENÉS: **elektronikusan** APPEARANCE: **electronic**

PERIODICITÁS: **negyedéves** PERIODICITY: **quarterly**

KIADÓ: **Magyar Orvosi Könyvtárak Szövetsége** PUBLISHED BY: **Hungarian Medical Library Association**

FELELŐS KIADÓ: **GACSÁLYI-TÖLGYESI ÁGNES** PUBLISHER IN CHARGE: **ÁGNES GACSÁLYI-TÖLGYESI**

FŐSZERKESZTŐ: **GACSÁLYI-TÖLGYESI ÁGNES** EDITOR-IN-CHIEF: **ÁGNES GACSÁLYI-TÖLGYESI**

HONLAP: **<https://moks.org>** WEBSITE: **<https://moks.org>**

FACEBOOK: **<https://www.facebook.com/orvosikvtarak>** FACEBOOK: **<https://www.facebook.com/orvosikvtarak>**

SZERKESZTŐBIZOTTSÁG: **BALÁZSNÉ BALOGH ILDIKÓ** EDITORIAL STAFF: **ILDIKÓ BALÁZSNÉ BALOGH**
GACSÁLYI-TÖLGYESI ÁGNES **ÁGNES GACSÁLYI-TÖLGYESI**
POGÁNYNÉ Dr. RÓZSA GABRIELLA (PhD) **GABRIELLA Dr. POGÁNYNÉ RÓZSA (PhD)**

SZERKESZTŐSÉG: **ok.szerkesztoseg@gmail.com** EDITORIAL BOARD: **ok.szerkesztoseg@gmail.com**
E-MAIL: **ok.szerkesztoseg@gmail.com** E-MAIL: **ok.szerkesztoseg@gmail.com**
TELEFON: **+36 70 610 4093** PHONE: **+36 70 610 4093**

TERVEZÉS, TÖRDELÉS: **NYISZTOR JÁNOS** DESIGN, LAYOUT EDITOR: **JÁNOS NYISZTOR**

ADÓSZÁM: **18230082-1-42** TAX NUMBER: **18230082-1-42**

ISSN 2061-0378

DOI: 10.18424/OK.2025.4

